

ROL

ČASOPIS PRE ZÁBAVU A POUČENIE.

Zodpovedný redaktor:

ANDREJ TRUHLÝ - SYTNIANSKY.

Roč. V.

Turč. Sv. Martin, 30. Júna 1874.

Číslo 6.

Dumy

(odo dňa 16. mája 1846*).

I.

Čo to ohromné kolo nás priestranstvo?

Čo za ďaleká pred nami šírina?

Čo za podivné živlov velikánstvo?

Či nie len holá nesmierna púština? —

Púština áno je svet tento celý,

Hneď mŕtvotichý a hneď sa zchumelí.

Pod teplým slnkom púšť jako hrob leží,

Všade prebýva jak v noci mlčanie;

V tom keď sa nad ňou víchor zbúri, zježí,

Nastane vókol hvizd, piskot, hučanie;

Piesok krúti sa v oblačné výšiny,

Skukom strašidiel ozvú sa púštiny.

Ticho je všade po sveta šírine,

Ludstvo prežíva a hlivie v tichosti;

Nik neozve sa jak v širiej púštine,

Všetko utiahlo s' do nízkej skrytosti;

Keď v tom ale duch zahrní nad svetom,

Svet pohýna sa k vyšším nad zem letom.

Keď v tom myšlienka v ľudstve svetotrásna

Zdvihne sa, nad nim koleso zakrúti,

Hrdina veľký a moc príjde rázna:

Ten hlivý pokoj ľudom z rúk vynúti;

Privedie v odpor — do boja svet celý,

Piesku krútnavou ľudstvo sa zchumelí.

II.

Čo v púšti sveta človečok samučký?

Čo bytnosť nízkych, jejich premávanie?

Var' viac jak prášok malučky, lahučky

A jeho biedno vetrom preháňanie?

Jako ten piesok v chumeli sa stratí,

Tak i slabúcha krútnava tá zchváti.

Čo je on teda na veľikom svete?

Čo jeho zemské klamlivé trvanie?

Či nie slabý kvet v tom pálcivom lete?

Či nie hlas jeho: daromné stenanie?

Kvietok uvädne, jeho býť sa zoschne —

Dušu útulnú vyššia moc nenadchne.

Čo slabúch v prúde ľudstva schvacujúcom?

Tenká bublinka na búrlivom mori;

Sťa pierce letí v toku sa hrnúcom,

S vlnami padá v hlboké otvory;

Keď ju zachytí vlnobitie hore,

Pukne sa zrazu v najlahšom odpore.

Čo v myšli duchov je ten, ktorý blúdi?

Iba iskierka v plameňnom požiari;

Každá sa vo zvyš hore s dymom krúti

A skoro zbladne na červenej tvári;

Požiar ten všetko páli a požiera,

Hasnúcim iskrám niet počef, niet miera.

¹⁾ V tento deň jako levočský žiak prítomný som bol tam stoličnému shromaždeniu, v ňomž po celý deň tak slavný sbor radil sa len o tom, po čom majú limitovať v stolici funt mäsa. Omrzela ma tá malichernosť od tak slavného sboru a ponúkla k týmto dumám. P. D.

III.

Čo ste vy Tatry v pustej piesočine?
Palmová oása.

Čo ste vy Tatry na sveta lúčine?
Vôňnych kvetov krása.

Čo ste vy Tatry na mori širokom?
Skaliny strmiace.

Čo ste v požiare v tom plameňnotokom?
Zlato sa čistiace!

IV.

Čo je Slovanstvo v rode človečenstva?
Diamant zlatej koruny stkvajúci.

A čo je v ohni duchov tvorivenstva?
Či len iskierka? — Plameň je hrejúci.

Čože je v púšti hluchej, bezživotnej?
Boží hromohlas, ktorý spiacich budí.

A čo je v žiari národov ligotnej?
Slnce osvetiac nízskych zemských ľudí!

V.

Hoj — a syn verný, čo v lone národa?
Bohatier slávy.

A či ho žitím vedie len náhoda?
Duch pravdy pravý.

Čo nad hluchými je on šírínami?
Hromu tresk.

Čo nad tmavými slepcov dolinami?
Jasný blesk!

Pavol Dobšinský.

Anastasia.

Povešť z bulharského života.

Od *Felixa Kutlika.*

(Pokračovanie).

II.

Poklesky mladých každý rád posudzuj. —

I Anastasia, že mávala schôdzky s Turkom, vystavená bola rozličným pomlúvam.

„Ona je nevernicou a poškvrená zradou Boha a národa svojho! Snad i druhé devy sebou svábiť chce, keď neodišla s bašom, pre ktorého prišli na umluvený čas subaši. Nemilovala žiadneho z našich junákov, bo Turka milovala.“

Tak posudzovaná bola Anastasia od mnohých.

„Čo môže zato Anastasia, že zalúbil sa do nej Turek? Ktorého z nás opovrhla? Či jej daktory z nás lásku svoju vyzradil? Anastasia je nevinná.“

Tak zase zastávali kameňopolskí mládenci Anastasiu.

„Anastasia je vernou sestrou našou, keď bašom opovrhla. Len to je zle, že je celkom zronená.“

Tak smýšľaly devy o Anastasii.

Nešťastie Anastasino dotklo sa najväčšmi jej matky. Videla omlúvanú dcérku svoju, videla dcérku svoju v moci Sandiča, do ktorej upadnúť musí. A toto všetko tak si pripustila k srdcu, že v zármutku umrela.

Anastasia nemala teraz nikoho na svete. Prešla jej veselosť, obľadly červené líčka, onemely jej spevavé ústa a od srdiečka slzy sa jej lialy. Nevychádza na ulicu, sedí v izbe, kde i teraz modlí sa pred obrazom Matky Božej. Vzdychá boľne, veď srdiečko jej ranené je!

„Matka Božia,“ primlúva sa k nemému obrazu Anastasia, „ty vieš to najlepšie, že som nevinnou. Že ma Sandič miloval, to som nevedela, veď som lúbošť nepoznala. Keď som zvedela, že je on Tvojim nepriateľom, opovrhla som nim, a nikdy ho milovať nebudem. Maj nado mnou lútosť, veď poznáš moju nevinnosť, ktorú nikdy žiadne hriechy nezničia. Poteš i matku moju a riekní jej, že jej Anastasia je nevinnou.“

Horký prúd slz dosvedčoval jej nevinnosť. Plakala nad sebou a vyplakať sa nemohla; hľadala uspokojenie a pokoj najst nemohla.

Na izbe otvorily sa dvere, i zjavil sa starý pop Athanas.

„Matka Božia s tebou, dcéra moja,“ pozdravil Athanas plačúcu devu. „Ty si nevinná, veď k nevinnnej Matke Božej sa modlíš. Neplač, utri slzy svoje.“

Anastasia vstala hore a priblížiac sa k popovi, pozrela na neho milostive, lútosť, jakoby najväčší hriech bola vykonala. Chytila popovu ruku a lúbajúc ju, slzami ju skropila.

„Neplač, Anastasia,“ vraví dojatý Athanas. „Ja ťa žehnám s tou žiadostou, aby milosť Božia s tebou bola.“

„Otče môj, neviem ti moje city vďačnosti vysloviť, že ma za nevinnú uznávaš. Jako slovo Boha čisté je od hriechu, tak čistá som ja od každej poškrvny. Otče môj, ty ma neopustíš?“

Starký Athanas sadol si a Anastasia zastala si k nemu.

„Neopustím ťa, dieťa moje, veď ťa do svojej ochrany prijat mienim. Ty si na svete

samotná a svet náš, ktorým Turek vládne, je zlý a nebezpečný. Čo ťa Sandič baša i miluje, ty jemu prináležať nesmieš. Či sa nemýlim, Anastasia?“

„Nemýliš sa, otče, Sandiča nenávidím.“

„Vedel som to, veď miluješ Boha a vieru našu svätú. Sandič vie, že ho nenávidíš, ale čím je väčšia tvoja nenávisť, tým väčšia je láska jeho. Pred nim nie si istá v dome tomto, ba divím sa tomu, že si ešte neprišiel pre teba. Ty musíš mať otca —“

„Svätý starče, buď ty mojím otcom!“

„Budem tvojím otcom, pokiaľ ma môj nebeský Otec k sebe nevezme, kde počef vydat mám za duše mne sverené. Že sa deň odchodu môjho blíži, to cítim, veď som už starým pútnikom. Mňa teda chytro utratíš a zase otca mať nebudeš. I musíš mať druhého ochrancu a ten bude — tvoj manžel. Čo myslíš, Anastasia?“

„Otče môj, ja viem, že ma pred Sandičom ochrániť chceš, preto sa vo všetkom na teba spolieham.“

„Ty si dobrá duša a dobrota tvoja je znakom úprimnosti tvojej. My máme u nás hodných junákov, ktorí sú hodní lásky tvojej. Či z nich daktorého nemiluješ?“

„Otče môj,“ vraví celkom úprimne Anastasia, „ja som nepomýšľala na lásku, ktorá v srdci mojom ešte nehorela, veď som dosavád len matku milovala. Ctím si našich junákov čo bratov; či . . . ma daktorý z nich miluje, to neviem.“

„Milujú ťa mnohí, veď som to skúsil. A či budeš spokojná s tým mužom, ktorého ti ja odporučím, ktorý ťa vrúčne miluje a ktorého si ty, jako som sa presvedčil, nad iných vyznačovala?“

„Keď je Bulhar a krestan, nuž budem spokojná.“

„Milujem ťa, dcéra moja, otcovsky ťa milujem. I toho muža, ktorému som ťa prisľúbil, jestli sa ti líbiť nebude, natískať ti nebudem. A teraz pôjdeš so mnou do domu môjho, kde najdeš mladoženicha.“

V dome popovom Anastasia prijatá bola jako jeho dcéra. Muž ten, ktorému Anastasia prináležať mala, bol syn Athanasov, Nikola,

ktorý sa o nedlho stal nástupcom otca svojho.

Anastasia neopovrhla Nikolom, i stala sa jeho manželkou.

III.

V Lipnici v svojom konaku sedí Sandič baša. —

Tvár jeho je bladá, oči len biedne svieťa. Na drahom pokrovcí sediac, oprel si hlavu o múr, i zdá sa, jakoby jeho život doháral.

Sandičov aga dvaráz nazrel do siene a hneď sa vzdialil. Neopovážil sa znepokojovať pána svojho, i pokorne stal pred dvermi.

„Dariču,“ zvolal Sandič na svojho agu, keď zase dvere otvoril, „čakám ťa a ty tak dlho nechodíš.“

„Jasný bašo,“ povie do siene vstúpivší aga, keď sa pred pánom svojim uklonil, „dvaráz otvoril som dvere na sieni tvojej, aby som pred tvoju tvár predstúpiť mohol. Keď som videl, že džinovia¹⁾ oblažili sladkým spánkom oči tvoje, aby miláčka svojho v sladkých snoch po édene povodili, nechcel som ťa búriť.“

„Vodili ma, Dariču, po édene, kde len Anastasia a ja som sa nachádzal. Bol to sen blažený! Ona sa na mňa usmievala, ona slová milostné duši mojej za pokrm podávala a ja som bol blažený. Prečo ten sen večne netrval? Poď, Dariču, priateľ môj, sadni si k svojmu nešťastnému bašovi. Ty si jediný, ktorý máš lútosť s raneným srdcom mojim.“

Darič sadol si ku Sandičovi, i upevňoval ho úlisnými slovami v jeho blude.

„Nie je slušno, bašo, aby ťa tvoj služobník poučoval, ale divím sa tebe, že sa jednej deve marne mučiť dáš. Či nenie Anastasia tvojou otrokyňou?“

„Nie, Dariču! Ona je mojou hurysou a ja som jej srdca otrokom. Ty nevieš, jak ma blážil jej pohľad, jej líčka, ktoré nikdy nedotkly ústa moje, jej reč, ktorá sa ustavične v duši mojej ozýva.“

¹⁾ Džinovia, dobrí duchovia, anjeli.

„A teraz?“ spytuje sa zvedavo Darič.

„Teraz? . . . Ona mnou opovrhla, že nie som kresťanom, nie Bulharom! Preklinám mojich otcov, že odpadli od viery kresťanskej a mňa tak o blaženosť pripravili. A tá jej nadšenosť za vieru ešte väčšmi ma k nej pripútala a ja som tým nešťastnejším. Matka, keď stratí dieťa, netruchlí tak za nim, jako ja za Anastasiou. A ona mnou opovrhla! . . . A tvoj slub, Dariču? Či len sluby dávaš a — neplníš?“

„Bol som v Kameňopoli,“ odpovie Darič.

„A čo si vykonal?“

„Moja zvesť ťa omráči.“

„Jestli Anastasia žije —“

Darič prisvedčil hlavou.

„Nenie ešte nič stratené a zvesť tvoja bude obstojná. A čo si vykonal?“

„Anastasia stala sa manželkou mladého popa Nikolu.“

Sandič zbladol, onemel, i divo pozrel na Dariča, i vyskočil hore.

„Ona sa stala hurysou Nikolu?“ spytuje sa divo Sandič. „Ona psovi zadala svoje srdce? Ona mnou celkom opovrhla? Či hada chovala v srdci, že ma uštipnúť nechcela? Mal si ju usmrtiť a priniesť mi ju, aby aspoň mrtvá bola mojou! . . .“

Sandič dlho zúril, takže sám Darič sa ho bál. Len keď v sebe hnev udusil, nabyl zase zúrivej chladnosti, ktorá u Turka je zbesilá.

„Nevernica!“ zvolal Sandič. „Ten pes, ktorý sa do jej srdca zahniezdil, padnúť musí. Ona musí byť mojou, veď u nej len pokoj a blaženosť najst' môžem! Allah mi je svedkom, že Anastasia bude mojou!“

Už sa slnko za hory skrývalo, keď sa Sandič takto zaprisahal. Práve vtedy Anastasia s Nikolom v izbietke sedela, kde vážnym rozhovorom deň zakončovali. Po chvílke prišiel k dietkam svojim i Athanas, ktorý veselou rečou pozdravil dietky svoje.

„Čo tak smúťte?“ spýtal sa otec dietok. Či ste si budúcnosť zle predstavovali a v nej chmáry utvorili? Bez tých nemôže byť život a šťastný je ten, ktorý s nádejou ide budúcnosti v úsrety.“

„Otče, že nám ľudia budúcnosť pokalifichujú, preto je i prítomnosť desná,“ odpovie mladý Nikola. „Ty ani nevieš, že už zajtrajší deň môže mi môj domáci život na vždy zničiť.“

„Synku, ty zabúdaš, že i nepriateľ náš je v Božej moci; ba tak hovoríš, jakoby si sa už v tureckej moci nachádzal. Mladý si ešte a nevieš, že žiadan Bulhar bez trápenia a strastí byť nemôže.“

„Viem to, otče môj, ale utrhni len kvet v jeho útlosti a nikdy viacej kvitnúť nebude. Sandičov aga hľadal v rodičovskom dome Anastasiu a —“

„Nenašiel dcéru moju,“ povie spokojne Athanas, aby svojim dietkam ducha dodal. „Preto sa stala Anastasia družkou tvojou, aby si ju pred Sandičom ochránil. Dobré je to sice, že sa jedon o druhého bojujete, ale Bulhar nikdy nezúfa, synku drahý. A ty čo myslíš, Anastasia?“

„Otče drahý, pokým ste vy živí, ja sa Sandiča nebojím.“

„Vidíš. Nikola, tak hovoríeva Bulharka. Svet vás rozdvôjiť môže, ale nad láskou panovať nemôže.“

Kameňopoľský zvon zvoní k domácej modlitbe.

Naši popovci klakli a modlili sa, oddávajúc seba do ochrany Božej. Modlitby zachránily Balkanských Slovanov od zahynutia, modlitby jim istú budúcnosť pojišťujú.

Práve naši známi zakončili modlitby svoje, keď chytro otvorily sa dvere a do izby vstúpil vysoký ozbrojený muž a obnažil hlavu svoju.

Úzky kabatec otáčal telo jeho, ktorý otočený je dykami a pištolami. V ruke drží veľký dieferdan¹⁾, ktorý nepustil z ruky svojej.

„Matka Božia s Vami, otče, Athanase,“ vraví muž a pobožká ruku popovu.

„Bôh s tebou, synu môj,“ odpovie Athanas; „čo nám prinášaš?“

„Náš harambaša vyslal ma k tebe s tou žiadosťou, aby si k nám prišiel a náš sväzok

hajdúcky s prísahou potvrdil. Ja som Sava, syn Milintinov z Kameňopola.“

„Bôh s Vami, synku drahý,“ odpovie Athanas hajdúkovi. „Jako si sa zmenil, Sava môj! A kedy sa žiadosť harambašova vyplní má?“

„Čím skorej, tým lepšie,“ vraví rázne Sava. „Turci hemžia sa v zemi našej a málo je tých, čoby jich diablove zasielali. Náš harambaša očakáva ťa tejto noci, bo dnešný večer je príjemný k púti a práci, ktorá sa odkladať nedá. Aj,“ zvolal s radosťou Sava, keď poznal Nikolu, „to si ty, Nikola? Nech ťa Bôh žehná v úrade tvojom! Skoro som ťa nepoznal. Otče Athanase, nie ty starý, ale nech Nikola nás ide sprisahať.“

„Sava môj, nech sa vyplní žiadosť harambašova,“ odpovie Athanas. „Povedz bratom hajdúkom, aby česť našu ochraňovali, ukrivdených zastali a nám za útechu slúžili.“

„Nebudeš sa hanbiť za nás, otče Athanase,“ odpovie Sava. „My vífaziť vieme, hanbu Turkovi necháme.“

Po krátkej chvíľe odišiel Sava s Nikolom z Kameňopola.

Jasne svieti mesiac nad dubnickými horami a milo usmieva sa na tieto kraje svoje. Pri jeho svetle chytro stúpali Sava s Nikolom hore horou.

„No,“ začne hovoriť Sava, keď ďaleko horou išli, „no, tu si už oddýchnuť môžeme. Tu po týchto voľných skalách Turek nesľedi, veď vie, že je to domov hajdúkov. Ten pes vie, že by sme ho zle uhostili. Nikola, teraz pozoruj na šlapaje moje, bo jako vidíš, tu všade prepasť pohltiť nás môže, ktorá je taká hlboká, jako peklo prorokovo. Keď tam stúpiš, kde ja stúpim, nuž sa ti nič nestane.“

„Či máme ešte ďalekú cestu, Savo?“

„Nie je dlhá, ale je nie ani krátka.“

Ešte dlho stúpali hore skalami známi naši, pokým cieľ svojej cesty nedosiahli.

Sava zastal.

„Či vidíš, Nikola, tam na tej skale tú tóňu?“

„Vidím.“

„Na česť hajdúkov, ty by si bol dobrým hajdúkom,“ odpovie Sava. „Ba dobre by bolo

¹⁾ Dieferdan, dlhá puška turecká.

jestli by si medzi nami zostal, aspoň by si nás, keď dakde padneme, do posväteného hrobu pochoval. Nuž ale či vieš, čo v tej tóni sa skrýva?“

„To už neviem.“

„To je strážca náš,“ povie pyšne Sava, jakoby chcel Nikolovi na vedomie dať, že hajdúckovo oko všetko pozná. „Počkaj len, keď ešte asi sto krokov urobíme, strážca bude žiadať heslo od nás. Za tým vrchom čaká nás harambaša s hajdúkmi.“

Sotva Sava s Nikolom urobil niekoľko krokov, keď strážca s výkrikom: „Ha, hoj!“ jich zastavil a dieferdan neočakávajúc ani odpoveď k lícu si priložil.

„Popa!“ zvolá silným hlasom Sava, tak že odpoveď jeho i skaly viacrás opätovaly.

„Nevravel som ti pravdu, Nikola? Pozri strážcu, že nás poznal, preto sa zase uhniedzil a dieferdan na lono si položil.“

„Je preca strašný život váš, Sava,“ vraví pokojne Nikola. „Vy ste preca nádejou všetkých trýznených Bulharov.“

„Je to pekný život, otče popo,“ odpovie Sava a pozre na Nikolu. „Usmrtujeme tých, ktorí nie sú hodní života a na ktorých sa Bôh hnevá i banovať mu prichodí, že jich stvoril. Kto je junák, ten musí byť hajdúkom. Ale, pozri len ta dolu, vidíš, pri tom ohni sedia hajdúci.“ Ukazoval do doliny z vichu skaly Sava.

O chvíľu bol Sava s Nikolom medzi hajdúkmi.

„Buď nám vítaný, popo,“ víta jich harambaša, keď jich asi tridsať hajdúkov obhrklo.

„Bôh ta živ, popo!“ zvolali všetci hajdúci. Keď budeš krstiť chlapca, vzdýchni si vždy, aby sa stal hajdúkom.“

Všetci hajdúci na jednu hrbu zložili svoje dieferdany, ktoré obstáli.

Nikola stál medzi nimi.

„Bratia, Bôh a Bohorodica nech je vždy s vami,“ povie Nikola a hajdúci obnažili hlavy svoje. „Vy nespokojní so životom ujar-mečným zanechali ste dediny a rodiny vaše a stali ste sa hajdúkmi. Vašími otcami sú všetci otcovia, vašimi matkami všetky matky, vašimi bratmi všetci junáci, vašimi nevestami všetky od Turka unesené devy bulharské.

Nenávidíte prekliaty polmesiac a aby nás kríž víťazným zostal, ochraňovať ho budete. Aby ste cieľ svoj čím ľahšie dosiahnuť mohli, vyvolili ste si harambašu, ktorého všade a vo všetkom poslúchať budete. Že váš život len v boji s Turkom skončíť sa má, preto záväzok váš je neporušiteľný. Či je tak, bratia?“

„To je, popa!“ zvolajú v radosti hajdúci. „Bôh nám je svedkom, že tak urobíme!“

„Turci zajmú dcéry Bulharské,“ vraví ďalej Nikola, „aby jich zničili. Viete, že každá Bulharka je sestrou vašou? Preto keď jedna z nich zneuctená bude, vy, jej bratia, zneuctení budete. A kto by zneuctenú sestru nepomstil? Vy jich pomstíte, veď by ste hajdúkmi neboli! Či je tak, bratia?“

„S pomocou Božou tak urobíme!“

„Turci zbijú otcov našich a siroty svetom rozoženú. Ktože bude tých obhájom a ochrancom?“

„My, my!“ zvolajú nadšene rozohnení hajdúci.

„Turci nám chrámy naše zhanobia, spália a spustošia, chrámy tie, kde Bohu slúžime a kde krst svätý sme prijali.“

„Beda jim! Oplačú deň ten, keď chrámy naše spustošili.“

„Trestať budete nepravosť, zastávať pravdu a spravodnosť, plačúcich potešíte; či je tak, bratia?“

„Nech sa Bôh ku nám tak priznáva, jako my povinnosti naše plniť budeme.“

„A keď v kole vašom bude zradca?“

„Toho usmrtíme!“

„A keď vás hajdúk k pokoju namlúvať bude?“

„Ten je už k vyhnanstvu odsúdený!“

„A keď vás Turek k pokoju namlúvať bude?“

„Len pes Turkovi verí a nie hajdúk!“ Nastala svätá tichosť.

„Harambašo,“ volá jeden z hajdúkov, „Sergej, ktorý stráž drží s nami, prísahu zložiť nemôže.“

„Ja za brata môjho zložím prísahu,“ odpovie jedon z hajdúkov, a zase všetci pozreli na Nikolu.

„Ktorý stane sa krivoprisažníkom,“ vraví dôrazne Nikola, „sám pozbaví sa života večného a na zemi všetkej cti ľudskej.“

Všetci poklákajú.

„Žehnám vás teda k boju vášmu. Bôh trojjediný, Bôh Otec, Syn a Duch Svätý odmení vašu lásku k viere a rodu vášmu. Matka Božia nech vás ochraňuje, opatruje a vo vernosti posilňuje. Že ale každý deň môže vám junácku smrť priniesť, zažehnávam vás živých, by ste tak posvätení v hrobe spočívať mohli. Bôh s vami!“

„Bôh s nami!“ volajú nadšene hajdúci a všetci prisahajú . . .

Jedon z hajdúkov vyvalil súd-k vína a dľa starodávneho zvyku zväzok prisahou potvrdený i uhostením mal byť završený. Prvú čašu vína vypil Nikola, druhú harambaša a tak radom všetci hajdúci. Poslední odniesol za čašu vína i strážcovi Sergejovi, ktorý po poistení, že zaňho jeho brat prisahu tiež zložil, na dúšok vypil víno.

(Dokončenie nasleduje.)

Kukučka.

Sedí, sedí samučká
Na javore kukučka,
Počúva si, počúva,
Jako vetrík podúva.

Pod javorom dievčina
Kukulienku zaklína:
„Kukulienka, ty to znáš —
Kedy pôjdem na sobáš?“

Sedí, sedí samučká
Na javore kukučka,
Sedí nemá — jaj beda,
Prečo neodpovedá?

„Jajže Bože, čo je to?!
Slúbil sa mi na leto;
Už to leto uchodí
A môj milý nechodí!“

Zavial vetor kadesi,
Kukuk zletel za lesy —
Pred ňou milý zastane:
„Milá, veď už po Jáne!“

Ján Botto.

Chor a Kalinyč.

(Z „Dejníku poľovníkovho.“)

Od Ivana Turgenieva.

Kto mal príležitosť cestovať z bolchovského okresu do žizdrinského, bol iste prekvapený veľmi nápadným rozdielom rázu ľudí orlovskej a kalužskej gubernie. Orlovský muzík¹⁾ je nevelkej postavy, shrbený, zachmúrený, škaredí sa, býva v biednych jalšových chýžkách, robotuje, nezaobera sa obchodom, jiedáva veľmi zle, nosí krpce z lyka.

Kalužský poplatný sedliak obýva priestranné izby, ktoré si zhotovuje z bôrových tesaných brvien, postava jeho je vysoká, je čistý, má biele líce, hľadí smele a vesele, vedie obchod s olejom a dechtom a nosí v deň sviatočný bôty. Orlovská osada (hovoríme tu o východnej čiastke orlovskej gubernie) rozkladá sa obyčajne v sredku zoraného pola, blízko úvozu, premeneného jakosi v bahnistý rybník. Okrem niekoľko rakýt, vždy

¹⁾ Muzík, nevoľník, sedliak.

hotových k službám a dvoch troch štihlých briez neuzrieš žiadneho iného stromu na verstu¹⁾; dômok prilepený je k domku, strechy bývajú pokryté hnijúcou slamou. Kalužská osada je naproti tomu obklopená z väčšej čiastky lesom, domky rozostavené sú pohodlnejšie a rovnejšie, pokryté tesanými daskami; vráta zavierajú sa dobre, plot okolo dvoru nenie rozhádzaný, ani von prevalený, i nevolá k návšteve každú okolo idúcu sviňu. I poľovníkovi vedie sa lepšie v kalužskej gubernii. V orlovskej gubernii zaniknú poslednie lesy a húštiny asi o päť rokov, a močiare nik nepamätuje; v kalužskej gubernii ale rozprestierajú sa záseky na niekoľko sto a na niekoľko desiatok verst, i nevyhynul ešte vzácny pták — tetrov, dari sa dobrodušná sluka a otáčivá korupta obveseluje a ľaká prutkým vzletom svojim streľca a psa.

Keď som navštívil čo poľovník okres žizdrinský, sišiel som sa v poli a soznámil s menším statkárom kalužským, Polutykinom, náruživým to poľovníkom a tak výborným človekom. Mal i on nektoré slabosti: uchádzal sa na príklad o ruku všetkých bohatých dievčat v gubernii, a keď bol odbytý, sveril so skrúšeným srdcom svoj zármutok všetkým priateľom a známym, no neprestával rodičom dievčat posielat darom kyslé broskvine a iné plody svojich zahrád; rád opakúval tú istú anekdotu, ktorou pri všetkej svojej vážnosti a dôstojnosti nikdy nikoho nerozosmial; chválil spisy Akina Nachymova a povest Pinnu; jachtal sa, svojho psa menoval Astronomom, miesto „adnako“ hovoril „adnače“, uviedol v dome svojom francúzsku kuchyňu, ktorej tajomstvo, dla úsudku jeho kuchára, zakladá sa v úplnom zmenení prirodzenej chuti jiedál. U toho umelca malo mäso chuť ryby, ryba — hubovú, rezance mali príchut puškoveho prachu; no za to nedostala sa do polievky ani jedna mrkva inak, lež v podobe kosoštvorca lebo lichobežníku. No vzdor týmto nevelkým nedostatkom bol pán Polutykin, jak už rečeno, výborný človek.

¹⁾ Verst, ruská míla.

Prvý deň môjho obznámenia sa s ním pozval ma pán Polutykin k sebe na noc.

„Ko mne je asi päť verst,“ hovoril, „pešky je ta ďaleko; zajdeme najprv k Chorovi.“ (Čitateľ mi to dovoľí, abych jeho jachtanie sa nenaznačoval.)

„A kto je tento Chor?“

„A, môj mužik . . . Býva neďaleko.“

Vybrali sme sa k nemu. V prosred lesu, na očistenom a obrobenom poli stál osamely dvorec Chorov. Pozostával z niekoľko bôrových srubov, ktoré boly plotom spojené; pred samou izbou stála kôlna, ktorú tenké stĺpy podopieraly. Vošli sme. Krásny, vysoký, asi dvadsaťročný mladík privítal nás.

„A Feodore! Doma je Chor?“ pýtal sa pán Polutykin.

„Nenie; odišiel do mesta,“ odpovedal mladík, usmievajúc sa a ukazujúc pri tom rad snahobielých zubov. „Žiadate, abych zapriahol do voza?“

„Ano, bratku, do voza. Dones nám kvasu“¹⁾.

Vošli sme do i by. Ani jedon obraz nebol prilepený na čistých drevených stenách; v kúte pred ťažkým obrazom v sriebornom rámeči horela lampička; lipový stôl nedávno bol vyhladený, vymytý, medzi tramami a rámcami okien neskrývala sa žiadna chrobač, žiadni zádumčiví švábi.

Za chvíľku objavil sa mladík s veľkým bielym žbánom, plným dobrého kvasu, s veľkým kusom pšeničného chleba a niekoľkými solenými uhorkami v drevenej miske. Postavil celú zásobu na stôl, podoprel sa o dvere a počal s úsmevom na nás pozerat. Ešte sme si neboli dobre pojedli, keď už voz pred prahom zarachotil. Vyšli sme. Pätnásťročný červenolíci kučeravý chasník držal v ruke opraty, i udržoval len s namáhaním vykrmené, strakaté žrebce. Okolo voza stálo šesť ľudí, mladých to velikánov, sebe a Feodorovi veľmi podobných.

„Všetci sú deti Chorove,“ podotkol pán Polutykin.

¹⁾ Kvas je nakyslastý nápoj, v Rusku veľmi užívaný.

„Samí chorkovia“ (tchorkovia), dodal Feodor, ktorý vyšiel za nami pred dvere; „no ešte nie sú všetci. — Potap je v lese a Sidor odišiel so starým Chorom do mesta. Hneď, Vasile,“ pokračoval, obracajúc sa k pohoničovi, „daj pozor, vezieš nášeho pána; daj pozor, bež pomalinky, neuškod' vozu a neroztras pánov žalúdok!“

Ostatní Chorovia zasmiali sa na narážky Feodorove.

„Posadiť Astronoma!“ rozkazoval slavnostne Polutykin

Feodor pozdvihol nie bez zalúbenia sklbiaceho sa psa a položil ho na dno vozu. Vasil popustil koňovi úzdu, a my trhnúť sebou uhánali sme.

„Hľa moja úradovňa,“ hovoril mi naraz pán Polutykin, i ukazoval na nevelký nízučký domček: „či si prajete vstúpiť?“

„Jako líbo.“

„Teraz je prázdna,“ pokračoval pán Polutykin, keď zehodil, „a možno si všetko prehliadnuť.“

Kancelária pozostávala zo dvoch prázdnych izieb. Strážca, shrbený to stavec, pribehol zo dvora.

„Pozdrav fa Bôh, Minaiču!“ hovoril pán Polutykin, „kdeže máš vodu?“

Shrbený stavec zmizol, no hneď sa opäť vrátil, nesúc v rukách sklenicu vody a dve čaše. —

„Okúste,“ hovoril mi pán Polutykin, „mám tu dobrú pramenistú vodu.“

Vypili sme po čaši, pri čom sa nám stavec hlboko klaňal.

„Teraz, zdá sa, môžeme ďalej,“ hovoril môj nový priateľ. „V kancelarii tej predal som kupcovi Allilujevovi štyri desiatiny¹⁾ lesa za vyhodnú cenu.“

I sadli sme na voz a o polhodiny vchádzali sme do dvora panského domu.

„Prosím, ráčte mi povedať,“ pýtal som sa pri večere Polutykina, „prečo váš Chor žije od ostatných vašich mužíkov oddelený?“

¹⁾ Desiatina je kus zeme asi 2400 štv. siah obsahujúci.

„A preto: on je môj rozumný mužik. Pred dvadsaťpäť rokami zhorel mu dom; tu prišiel k môjmu nebožkému otcovi a riekol: ‚Dovoľte, Nikolaju Kuzmiču, abych sa vo vašom lese na močiare usadil. Budem vám platiť dobrý obrok.‘ — ‚A prečo chceš sa usadiť v močiare?‘ — ‚Ano, chcem; len vy, batuško, Nikolaju Kuzmiču, neráčte ma už k žiadnej inej práci upotrebovať a obrok ráčte určiť sám, jaký sa vám líbi.‘ — ‚Päťdesiat rublov ročne.‘ — ‚Ráčte.‘ — ‚Ale hľad, abys riadne platil, bez nedoplatkov.‘ — ‚Zajiste bez nedoplatkov.‘ — A hľa od toho času býva na močiare, a od toho času ho tiež prezývajú Chor (Tchor).“

„No, a zbohatol?“ opýtal som sa ja.

„Zbohatol. Teraz platí mi sto rublov obroku a ešte mu ho snáď zväčším. Kolko-ráz domlúval som mu už, aby sa vykúpil. No on, bestia, tvrdí, že nemá peňazí. Ale jako by nemal!“

Druhého dňa hneď po čaji vydali sme sa opäť na polovačku. Keď sme sa viezli dedinou, kázal pán Polutykin zastaviť pri nízkej chalupke a hlasite zavolať:

„Kalinýču!“

„Hneď, hneď, batuško,“ ozval sa hlas zo dvora, „len čo si uviazem lykové krpce.“

Ľiši sme krokom; za dedinou dohonil nás človek, asi štyridsaťročný, vysokého zrastu, vyziably, s nevelkou nazad zahnutou hlavou: bol to Kalinýč. Dobrodušné, osmahlé jeho líca, kde tu osýpkami poďobané, zalúbily sa mi na prvý pohľad. Kalinýč (jako dozvedel som sa pozdejšie) chodieval každý deň s pánom Polutykinom na polovačku, nosil jeho tašku, nekdý i pušku, upozorňoval ho, kde sedel pták, prinášal vodu, zbieral jahody, upravoval šiatre a opravoval drožky; bez neho nemohol pán Polutykin urobiť ni krok. Čo do povahy bol Kalinýč veľmi veselý a veľmi tichý človek, ustavične nôtli si tichú pieseňku, pozeral bezstarostne na všetky strany, hovoril trochu nosom, keď sa usmieval, prižmúril jasnomodré oči, i hľadil si často rukou riedku koziu svoju bradu. Kráčal volno, no robil veľké kroky, i podopieral sa zľahka o dlhú tenkú palicu. Behom dňa rozpriadol so mnou neraz rozhovor, obslu-

hoval ma bez otrockej poníženosti; no, pána svojho opatroval jako dieťa. Keď nás nesnesiteľná poludnia horúčnosť prinútila, aby sme sa pred ňou ukryli, zaviedol nás do svojho včeliena v najväčšej húštave lesa. Otvoril nám chalupku obvešanú otiepkami suchých vôňných trávín, umiestil nás na čerstvom sene, sám navliekol si na hlavu kuklu, vzal nôž, hrnček a žeravú hlaveň a vyšiel, aby pre nás vyrezal plást mädu. Zapili sme priezračný teplý mäd pramenistou vodou i zaspali sme pri jednotvarnom zvučení včiel a ustavičnom šušťaní lístov. Lahké zavíatie vetierka zobudilo ma Otvoril som oči i uzrel Kalinyča, jako sedí na prahu polo-otvorených dvier a vyrezáva nožom lízicu. Dlhoo kochal som sa pohľadom svojim na jemné a jak večernie červánky jasné jeho líca. I pán Polutykin prebudil sa. Nevstali sme hneď. Príjemne leží sa po dlhej chôdzi a tuhom spaní na sene: telo sa rozmazná a oslabne, líce svieti lahkým žiarom, príjemná lenivosť zaviera oči. Konečne vstali sme i blúdili opäť až do večera. Pri večeri narážal som opäť na Chora a Kalinyča.

„Kalinyč je dobrák,“ hovoril mi pán Polutykin, „úprimný a úslužný mužik; no hospodárstvo nemôže udržať v poriadku, lebo ho vždy od neho odvádzam. Chodí so mnou každý deň na polovačku . . . Jaké hospodárstvo je tu možné — posúďte sám!“

Súhlasil som s nim a šli sme spať.

Pán Polutykin musel druhého dňa do mesta, by tam usporiadal istú záležitosť so susedom Pišukovom. Sused tento rozoral totiž jeho pole a vybil na tomže poli jedného z jeho ľudí. Odišiel som na polovačku samotný, i zašiel pred večerom k Chorovi. Na prahu izby privítal ma plešivý, ramenatý a telnatý stavec zrastu nízkeho — bol to sám Chor. So zvedavosťou pozrel som na tohoto Chora. Skladba jeho tváre pripomínala Sokrata: tá istá vysoká lebka, tie isté malinké očká, ten istý vyhrnutý nos. Stúpili sme spolu do izby. Ten istý Fedja doniesol mi mlieka a čierneho chleba. Chor sadol si na lavicu a hladkal spokojne svoje kudrnaté fúzy, i pustil sa so mnou do reči. Zdalo sa, že si je povedomým svojej dôstojnosti: ho-

voril a pohyboval sa voľno a zriedka zamšial sa.

Rozprávali sme o siati, o úrode, o roľníckom stave. Vždy súhlasil dákosí so mnou; len neskôr zbadal som, že nehovorím, čo som myslel. Vyzeralo to jakosi podivne. Niekedy vyjadroval sa Chor hľadane, najskôr z obozretnosti. Rozhovor náš bol nasledujúci:

„Počuj, Chore,“ hovoril som mu, „prečo nevykúpiš sa od svojho pána?“

„A prečo bych sa vykupoval? Známm teraz svojho pána, znám i obrok svoj . . . pán náš je dobrý.“

„Či nenie lepšie byť svobodným?“ podotkol som.

Chor pohliadol nedôverčive na mňa.

„Zajiste,“ hovoril.

„No teda, prečo sa nevykúpiš?“

Chor zavrtel hlavou.

„Čim chceš, batuško, abych sa vykúpil?“

„No, dost, starí“

„Chor stal sa svobodným,“ pokračoval polohlasom jakoby pre seba, „kto nenosí fúzy, je prednejším lež Chor.“

„Ohol si sám fúzy.“

„Čo fúzy! Fúzy sú — tráva: možno jich posekať.“

„No tak čo?“

„A hľa, Chor stane sa hneď kupcom: kupci majú živobytie krásne a i tí nosia fúzy.“ —

„Ale čože? Veď i ty zaoberáš sa snad obchodom?“ pýtal som sa.

„Prekupujeme pomali olej a decht . . . Čože, batuško, rozkážeš, abych do voza zapriahol?“

„Ty si veru mlčanlivý človek a rozumný,“ pomyslel som si. „Nie,“ hovoril som nahlas, „nepotrebujem voz, budem zajtrá polovať okolo tvojho dvora a, keď dovolíš, prenocujem vo tvojej kólne.“

„Prosím. Ale či budeš spokojne spať pod kólňou? Prikážem ženám, by ti prestieradlo a dali ta perinu. He, ženy!“ zvolal vstávajúc, „podte sem, ženy! . . . A ty, Feodore, pod s nimi! Veď ženy sú hlúpe.“

O štvrt hodinu odprevádzal ma Feodor s lampášom pod kôľnu.

Hodil som sa na vôňné seno, a pes stúľil sa pri mojich nohách. Feodor prial mi dobrú noc, dvere zaškrípely a zavrely sa. Dlho nemohol som zaspáť. Krava prišla ku dverám, zadýchala dvaráz silne, a pes zavrečal dôstojne na ňu; sviňa išla pomimo, i krochkala zádumčive, kôň počal žvýkať kdesi na blízku seno a frkal; konečne zaspal som.

Feodor zobudil ma na svitaní. Veselý, živý ten mladík ľúbil sa mi veľmi; a bol tiež, jako som pozoroval, miláčkom starého Chora. Veľmi radi žartovali spolu.

Starec vyšiel mi naproti a zachádzal so mnou o mnoho láskavejšie, lež včera; snád preto, že som pod jeho strechou noc bol strávil, lebo z inej dákejši príčiny.

„Samovar je pripravený pre teba,“ hovoril mi s úsmevom, „poďme piť čaj.“

Sadli sme si okolo stola. Zdravá žienka, jedna z jeho neviest, doniesla hrnček mlieka. Všetci jeho synovia prichádzali jedon za druhým do izby.

„Jakí sú vyrastlí tvoji ľudia!“ riekol som Chorovi.

„Ano,“ hovoril a odhrýzal kúsok cukru, „na mňa a na moju starú, myslím, nemôžu si zťažovať.“

„Či žijú všetci s tebou?“

„Všetci. Sami tomu tak chcjú a teda tak žijú.“

„A sú všetci ženatí?“

„Len tento samopašník neoženil sa,“ odpovedal, ukazujúc na Feodora podpierajúceho sa jako predošle na dvere. „Vasil je ešte mladý, možno mu ešte čakať.“

„A načo bych sa ešte ženil?“ prehodil Feodor. „Mne je i takto dobre. Načo by mi bola žena? Vadíť sa s ňou snád, čo?“

„No, už ty . . . už ňa znám! Srieborné prstienky nosíš . . . Ty bys zabával sa len vždy s panskými ženskými. Hľadte nestudy!“ pokračoval starec, posmievajúc sa panským. „Viem už, jaký si ty maznoš pohodlný . . . ty si mi pekný!“

„A čo je na ženskej dobrého?“

„Ženská je robotníčka,“ vážne poznamenal Chor. „Ženská je mužíkovi služkou.“

„A načo boly by mi robotníčky?“

„To je to: zahrabávaš rád oheň cudzími rukama. Známe ňa.“

„Ožeň ma teda, keď to musí byť. Ale čo? prečo? mlčíš?“

„No dost, dost, škriatku! Vidíš: znepokojujeme pre teba pána. Ožením ňa, neboj sa. A ty, batuško, nehnevaj sa: dieťa je ešte malé a neprišlo ešte k rozumu.“

Feodor zakýval hlavou.

„Je Chor doma?“ rozliehal sa známy hlas za dvermi — a Kalinyč vošiel do izby, držiac v ruke kytku jahód, ktoré bol natrihal pre svojho priateľa Chora. Starec privítal ho dobro-rdečne. Zадивene hľadel som na Kalyniča: priznávam sa, neočakával som takú nežnosť od sedliakov.

Tohoto dňa vyšiel som na poľovačku o štyri hodiny pozdejšie lež obyčajne a nasledujúce tri dni strávil som u Chora.

Moji noví známi veľmi ma zajímali. Nevie, čím som si získal jich dôveru; no rozprávali sa so mnou veľmi nenútene. Poslúchal som a pozoroval jich so zalúbením.

Dvaja títo priatelia neboli si v ničom podobní. Chor bol rozhodný, praktický človek, administratívna hlava, racionalista; Kalinyč oproti patrila medzi idealistov, romantikov a ľudí, ktorí sa dajú uniesť a blúznia. Chor pochopoval skutočnosť, t. j. všetko si dobre sporadoval a shromažďoval peniaze, snášal sa dobre s pánom a ostatnými úradmi. Kalinyč chodil v krpcoch z lyka a živoril, jako môhol. Chor splodil veľkú, tichú, svornú rodinu; Kalinyč mal kedysi ženu, ktorej sa bál, no detí nemal žiadne. Chor prezrel úplne pána Polutykina; Kalinyč ho ctil. Chor ľúbil Kalyniča a ochraňoval ho; Kalinyč miloval a vážil si Chora.

Chor málo hovoril, posmieval sa a mal rozum pre seba; Kalinyč vyjadroval sa ohnive a prespevoval si, ačkoľvek nie jako slávik, no preca jako fabričný robotník.

No Kalinyč obdarený bol od prírody prednosťami, ktoré i sám Chor uznával! On, na príklad zakľínal krev, ľaknutie, besnotu,

vyháňal červov, včely darily sa mu výborne, ruku mal ľahkú.

Chor požiadal ho v mojej prítomnosti, aby uviedol do koniarnie novokúpeného koňa a Kalinyč vyplnil svedomite a vážne prosbu starého skeptika. Kalinyč približoval sa viacej prírode. Chor naopak ľuďom a spoločnosti. Kalinyč nerád rozsudzoval a veril všetkému slepe; Chor povzniesol sa až na ironické stanovisko, a tak hľadel na život — on mnoho bol videl, mnoho znal a od neho naučil som sa mnoho.

Z jeho vypravovania dozvedel som sa na príklad, že každé leto pred žatvou objavuje sa v dedinách nevelká telega¹⁾ zvláštneho druhu. V tejto sedí človek v dlhom kabáte a predáva kosa. Za hotové predáva kosu po ruble a dvadsaťpäť kopejek, v papieroch po poldruhom ruble a na dlžobu za tri rubly; všetci sedliaci, jako samo sebou sa rozumie, kupujú „na bradu.“ Po dvoch lebo troch týždňoch objavuje sa opäť a žiada peniaze. Sedliak požal ovos práve do toho času, tak môže už čím platiť; ide s kupcom do krémy a tam sa platieva.

Nektorí statkári sami nakupovali kosa a dávali jich sedliakom na dlžobu za tú istú cenu; no sedliaci boli nespokojní, áno stali sa tiež bojácnyimi. Boli takým spôsobom pozbavení potešenia poklepkávať na kosu, naslúchať, prevracať ju v rukách a dvadsaťkrát pýtať sa chytráckeho mestského obchodníka:

„A čo, drahý, nenie zlá táto kosa?“

Podobne deje sa pri kúpe srpov s tým len rozdielom, že sa miešajú do vecí i ženské a prinúťtia mnohokrát samého predávača, by jim k jich úžitku dal výprask.

Najväčšiu ale škodu trpia ženské v nasledujúcom prípade. Obchodníci s materiálom do papieren sverujú kúpu handár ľuďom zvláštneho druhu, nazvaným v nektorých okresoch „Orly.“ Takýto „orol“ dostane od obchodníka na dvesto rublov papierových a vybere sa na korisť. No on neprepadá svoju korisť jako šlachetný pták, od ktorého svoje meno dostal, zjavne a smele; lež

¹⁾ Telega, voz.

úskočne a lstive. Zanecháva svoj vozík niekde v húšťave pri dedine a samotný vydá sa po zadvorí v zadniu časť domu, jako by bol nejaký mimoidúci alebo na zdarboh prechádzajúci sa človek.

Ženy čuchom uhádnu jeho priblíženie sa a kradnú sa mu v úsrety. V okamžení uzavrie sa kúpa. Za niekoľko medených grošov dá ženská „orlovi“ nielen každú nepotrebnú handru, ale i často mužovu košelu a vlastniu sukňu. V poslednej dobe uznaly ženské za výhodné okrádať samy seba a pozbavujú sa takým spôsobom konopí — dôležité to šírenie a zdokonálenie priemyslu „orlieho.“

No preto stali sa sedliaci zo svojej strany ostrážitejšími, a pri najmenšom podozrení, pri najvzdialenejšom sluchu a objavení sa „orla“ berú chytro a živo útočiste k napravitelným ochranným prosriedkom.

A skutočne, či to nenie urážlivé? Jim sluší sa predávať konope a oni jich tiež v skutku predávajú; — nie síce v meste, to to, do mesta by museli sami ísť, lež prichádzajúcim kupcom, ktorí pri najmenšom počítajú na jedon pud¹⁾ štyridsať hrstí, a vy viete, jakú hrst a jakú dlaň má Rus, zvlášte keď si na tom dá záležať!

Súc neskúsený a nebyvajúc na dedine, napočúval som sa takýchto vypravovaní dosť.

No Chor nevypravoval len, lež vypytoval sa ma tiež mnohé veci. Keď sa dozvedel, že som bol za hranicami, stal sa zvedavejším. I Kalinyč neostával za nim; no jeho zájmany viacej popisy prírody, hôr, vodopádov, neobyčajných stavísk a veľkých miest; Chora zájmany otázky o správe a vláde. Preberal všetko po poriadku.

„Čože, či je to tam tiež tak jako u nás, lebo inak? Hovor, batuško: jako je to?“

„A! ach! Pane Bože, buď völa Tvoja!“ vykrikoval Kalinyč med i mojim vypravovaním.

Chor mlčal, stahoval husté obočia a len zriedka podotýkal:

„U nás by sa to hľa nedalo previesť... a jak je to krásne — to je poriadok!“

¹⁾ Pud je štyridsať ruských funtov po dvadsaťosem lotoch.

Nemôžem a nechcem opätovať tu všetky jeho otázky, a načo i? no vyniesol som z našich rozhovorov to presvedčenie, že Petor Veliký bol predovšetkým Rusom. Rusom menovite vo svojich premenách. Rus dôveruje tak vo svoju silu a pevnosť, že by sa i pre nič obetoval; málo zabáva sa svojou minulosťou a smele hľadí do budúcnosti. Čo je dobré, to sa mu i ľúbi, všetko, čo je rozumné, to prijíma, nech sa mu podáva odkiaľkoľvek. Zdravý rozum jeho rád robí si zártý zo suchoparného nemeckého rozumu; no Nemci sú dľa slov Chorových zajímavý národ, a on by bol hotový učiť sa od nich.

Súc vo svojom zvláštnom postavení fakticky neodvislý, hovoril so mnou Chor o mnohom, čo z iného ani „sochorom nevy-páčiš,“ lebo čo, jako sedliaci hovoria, ani „žernovom nevymeješ.“ Pochopoval skutočne svoje postavenie. Rozmlúvajúc s Chorom, počul som prvýraz prostú, rozumnú reč ruského sedliaka. Vedomosti jeho boly na jeho stav dosť rozsiahle, ačkoľvek čítať a písať nevedel; čo ale Kalinyč znal.

„Tento tlačač naučil sa písať,“ hovoril Chor, „a všetky dobre sa mu daria a neumierajú mu.“

„A svoje deti dal si cvičiť v čítaní a písaní?“

Chor zamkol.

„Feodor zná čítať a písať.“

„A ostatní?“

„Druhí nevedia.“

„A prečo?“

Starec neodpovedal a zmenil rozmluvu. Jakokolvek bol rozumný, mal i on svoje predsudky a predpojatosti. Ženskými, na príklad, pohrdal z hlbky duše svojej, vo veselej ale chvíli tešieval sa s nimi a posmieval sa jim. Stará a svárlivá žena jeho ne zliezla po celý deň z pece a ustavične hundrala a vadila sa; synovia nevenovali jej žiadnu pozornosť, nevesty bály sa jej. Nie nadarmo spieva v ruskej piesni svokruša:

„Jakýs ty mi syn, jaký otec rodiny, nebiješ ženu, nebiješ mladú . . .“

Pokúsil som sa raz síce, abych zastál Chorove nevesty a vzbudil jeho sústrasť s nimi; on však spokojne odpovedal:

„Jako len môžete mať zaľúbenie zaoberať sa s takými . . . hlúpostami — nech sa ženy vadia . . . rozviesť jich — to by bolo ťažko. Veď ani za to nestojá, aby si s nimi človek ruky špinil.“

Niekdy zliezla zlá starena z pece, privolala do siene domáceho psa volajúc:

„Sem poď, s-m, psíček!“ a tkla ho po vyzíablom chrbte ohrablom, lebo sa postavila pred dvere domu a kliala, jako sa vyjadroval Chor, na každého okolo idúceho. Svojho muža bála sa, i vracala sa na jeho rozkaz k sebe a na pec.

Zvlášte zajímavé bolo poslúchať spor Kalinyča s Chorom, keď sa jednalo o pána Polutykina.

„V mojej prítomnosti, Chore, nedotýkaj sa ho,“ hovorieval Kalinyč.

„A čože, veď ti on bôty neušije,“ namietal Chor.

„Jaké bôty? Načo sú mi bôty? Som mužík . . .“

„Ha, i ja som mužík, a pozri . . .“

Pri týchto slovách pozdvihol Chor nohu a ukazoval Kalinyčovi bôtu vykrojenú najškór z mamutovej kože.

„Ale ty si snaď našinec!“ odpovedal Kalinyč.

„No, keby aspoň dal na lykové krpce. Veď s nim každý deň chodíš na polovačku: myslím, že každý deň nové potrebuješ.“

„Veď mi dáva na lykové krpce.“

„Ano predošlého roku ráčil ti dať de-siatnik.“

Kalinyč odvrátil sa od neho mrzute, a Chor skoro sa zadusil od smiechu; pričom jeho malé očka skoro úplne zmizly.

Kalinyč spieval dosť príjemne a hral trochu na balalajku¹⁾, Chor poslúchal ho pozorne, naraz zvesil hlavu na bok a začal spievať žalostným hlasom. Zvlášte miloval pieseň: „Dolja ty, dolja.“ Feodor neprenechal nikdy príležitosť, aby sa otcovi nepousmial a sa ho neopýtal:

„Prečo sa rozzialil starý?“

¹⁾ Balalajka je druh citary o dvoch lebo troch strunách.

Chor podopieral tvár rukou, prižmuroval oči a ďalej nariekal na svoj osud. Preto však nebolo inokedy človeka činnejšieho nežli on. Ustavične nečo kutil, tu opravoval vozík, tu podpieral plot, tu prezeral náradie. Zvláštnu čistotu nevyhľadával, a na moje poznámky raz odpovedal:

„Izba musí zapáchať obydlím.“

„Pozri len,“ riekol som mu, „jako čisto je vo včeliene u Kalinyča.“

„Včely by pomrely, batuško,“ odpovedal so vzdychnutím.

„A čo, nemáš ty svoj majetok?“ opýtal sa ma opäť raz inokedy.

„Mám.“

„Ďaleko ztadeto?“

„Asi sto verst.“

„Čo neprebývaš vo svojom majetku, batuško?“

„Bývam.“

„Pravda, že sa viac puškou zaoberáš?“

„Priznávam sa, že áno.“

„A máš dobre, batuško! Strielaj si vo zdraví tetrovov a premieňaj často svojho starostu.“

Štvrtého dňa večer poslal pán Polutykin pre mňa. Bolo mi smutno, keď som sa mal lúčiť so starcom. Sadli sme s Kalinyčom do vozíku.

„Tak s Bohom, Chore! Buď zdravý!“ hovoril som k nemu. „S Bohom, Feodore!“

„S Bohom, batuško! S Bohom! Nezapomínaj na nás!“

Vyšli sme, keď sa na nebi počínaly zapalovať večernie zore.

„Zajtrá bude krásne počasie,“ hovoril som, pozerajúc na jasný blankyt.

„Nie, bude pršať,“ namietol Kalinyč. „Kačiče plahočia sa vo vode, a tráva vonia silne.“

Prišli sme do hústavy.

Kalinyč zaspieval polohlasne, nadhadzoval sa na kozlíku a ustavične pozeral na večernie zore . . .

Druhého dňa opustil som pohostinský krov pána Polutykina.

Preložil *Sytniansky*.

Či zomre svet?

Či zomre svet? Nezomre — žije pravda!
Rozum žije, — duch svetlu vznik zavdá!
A svet — ten svet — tá biedna meota¹⁾ —
Je syn smrti; len duch má života.

Hľa, žije duch! Čo sú jeho zjavy?
Rodnia volnosť; cirkve, cnosti, mravy.
Duch velikán v jedno spojí obe;
V tom vlast zdravá — a svet je v porobe.

Že vlast chorá, stonajú naše city,
Že hneď Nemeč a hneď Rus svety schytí;
To klam a blud . . . Vzbudte k volnosti ľud!
Oj, Bože môj, len kriesiteľom buď!!

Z pozostalých rukopisov *Eud. Kubániho*.

¹⁾ *Meota*, t. j. morasť. Od asiatského jazera Meotu — dľa starých, — Skytmi obydleného.

Poz. pôv.

Slovanskí básnici.

Podáva *Pavel Hečko*.

(Pokračovanie).

Po veľkom Gunduličovi preslávil sa čo básnik dúbrovnický: *Június Palmotić*, výborný poetický talent a nad mieru plodný spisovateľ, nar. 1606, pravda, že to ešte nie je básnik písucí v národnom duchu, ale poet ducha grécko-rímskeho a italiánskeho. Za svoje najvážnejšie dielo on sám: „Kristiada“, t. j. epicky spracovaný život a deje Krista Pána, pokláda, ktoré spísal na základe lat. „Christiády“, složenej od slav. latinského básnika *Hieronyma Vidy*, v XXIV spevoch, kdežto onen v VI spevoch to učinil. Povestné sú i jeho spevy „O sv. Kateríne zo Sieny“ a „Pieseň Spasova“, v dačom podobné básni Gunduličovej „O velebnosti božskej.“ Spísal premnoho dramát, z nichž pravda iba daktoré sa zachovali, spomínajú sa: „Eneas“, „Achill“, „Atalanta“, „Aléina“ (Alkmene), „Helena“, „Zápas Ajanta a Ulyssa“, „Isipile“, „Armida“, „Gomnaida“, „Rinaldo“, „Ariodanto“, „Kolumbo“, „Pavlimír“, „Captislava“ (Starý Dúbrovník), „Bisernica“ i „Raklica.“ Samostatných alebo pôvodných dramát málo napísal, ale prekladal väčším dielom v svobodnom duchu, a nasledoval klassické vzory, v čom však šťastný býval. *Palmotić* bol tak šťastný a veľký extemporisator, že v spoločnosti súc, hockedy složil pieseň a to tak, že pokiaľ chór odspieval jednu sloku, on už druhú skladal.

Z rodiny *Palmotićovej* máme ešte dvoch básnikov, a síce: *Juraja*, brata *Júniiovo* a *Jaketa Palmotića*, ďalšieho príbuzného. O *Jurovi Palmotićovi* sa píše, že bol básnik dobrý a solidný, zachovala sa od neho báseň: *Galatea* a jedna *Popievka*.

Po *Jaketovi Palmotićovi* ostala báseň, bezpochyby epos vo XX spevoch, pod menom „*Dúbrovník ponovljen*“ a tragedia „*Dido*“, nevydano však ani jedno dielo, prečo vysloviť o ňom úsudok nemožno.

Po týchto nastúpil *Ján Bunić-Vučičević* († 1658), ktorý spísal „*Mandalieniu pokornicu*“, tlač. v Ankone r. 1630; složil vyše

60 milostných piesní, 15 nábožných, 3 „poslanice“ a 4 eklogy, krom toho ešte pieseň o mukách Ježišových. Práce tieto majú veľkú cenu. On je šťastnejší nad mnohých iných i v milostných básňach, v nichž nielo prílišného citlivuškárstva a preháňania.

Z nedúbrovnických básnikov vynikol v Dalmácii: *Ján Kanavelić*, narodený na počiatku XVII. storočia; daktoré spisy jeho vyznačujú sa umeleckou krásou. Dielom preložil a dielom pôvodne složil dakoľko dramát, a napísal i drobnejšie básne. Tak „*Il pastor fido*“ od *Guarína*, je preklad: „*Muka Gospodinova*“, pôvodná tragoedia. Ospieval i *zemetrasením hrozne spustošený Dúbrovník*, čo má byť podarená báseň, vyšla 1667 a 1843. Druhá tejto príbuzná báseň je „*Dubrovník osloboden od harača*“, vyd. v „*Zore dalmat.*“ r. 1846. Medzi menšími básňami chváli sa „*Ljubav obračena u omrazu*“ (láska v nenávisť premenená); *Trstenko*, pastier, a *život Jobov*, zvlášte ale: „*Osvobodenie Viedne kroz Sobieského.*“

Ján Ivanišević okolo r. 1608—1665, muž veľmi učený a básnik nadaný, spísal „*Kita critja razlikoga*“ a menšie básne obšahu mravného, ale vysokej ceny.

Pucić Soltanić bol muž vo fyzike sbehlý, a prorokoval o zemetrasení dúbrovnickom práve v chorobnom stave. Jeho dramata: „*Olinto a Sofronia*“ a „*Ljubica*“ získaly obľubu. —

Vladislav Menčetić, spísal báseň: *Trublja slovinska*, 1663 k oslave Petra Zriňského, tlač. v Ankone 1665. Jeho bukolické básne: „*Zorka i Radonja*“, došli pochvaly.

Anton Sasi, napísal pre divadlo do 100 komedií, ktoré sa však ztratily.

Na konci XVII. storočia začala literatúra dalmatínska klesať, preto i prvá polovica XVIII. storočia nie je slavná, i čelnejším básnikom z tejto doby vytyka sa neprírodzenosť a prehnanosť, jako *Ignácovi Gjorgjičovi*, nar. 1675 v Dúbrovniku, ktorý bol ináč na-

daný básnik, ale vek jeho nebol priaznivý božskému nadšeniu poesie, jako to i z toho vidno, že *Anton Gledjerić* pre svoje ostré satyrické básne do žalára bol vrhnutý.

Konečne povstal výtečnejší básnik: **Andrej Kačić-Miošić** okolo r. 1690—1760, o ňomž sa píše, že v tebdajšom úpadku poesie objavil sa čo jasná hviezda u prosried čirej tmy, skladajúce piesne v duchu národného básnictva, jehožto básňam prekliensnila sama povaha a obsah jejich cestu do najchudobnejších domov v Dalmatsku a inde v Chorvatsku. Jeho „*Razgovor ugodni naroda slovinskoga*,” alebo dejepis národa v piesňach, je dač výtečného, tým zajiste ukázal iným básnikom cestu, ktorú by nastúpiť mali. —

Matej-Anton Relković, účinkoval svojim „*Satírom*“ vo veršoch znamenite na národ, ukazujúc mu jeho zaostalosť vo vzdelaní duševnom a mravnom, keď ho srovnával s nemeckým národom, ktorý vo vojnách Rakúska s Pruskom osobne poznal.

Petar Zriňský, bás chorvatský, spísal a vydal dielo: „*Sirena Jadranského mora*,” ktoré z rôznych čiastok zaleží, totiž z dvoch väčších milostných básní, z jednej hrdínskej „*Obliehanie Sigetské*“ v 15 oddieloch, a na konci z menších básní, v jazyku provinciálno-chorvatskom, alebo kajkavčinou.

Tak tiež spísal a vydal *Vitezović* hrdinskú básen: „*Oddílenje Sigetsko*,” vo 4roch dieloch. Báseň to k vzkrieseniu zaspalého chorvatského ducha, k zamilovaniu si národa a jeho jazyka vedúca, a preto v ohlade tom dobrú službu konajúca, lež čo do básnického vzletu a umeleckej krásy málo významná. Ona vyšla prvýraz vo Viedni 1684.

Básnici srbski.

Od toho času, čo *Kačić-Miošić* podľa vzoru národných piesní básní počal, a prehorlivý delník na poli národa, i šťastný vzdelavateľ jazyka jeho: *Vuk-Štefanović-Karadžić*, zbierky národných piesní jedno za druhým zostavoval a vydával, z nichž IV veľké sväzky vydal, počalo sa čisto-národné básnictvo u Srbov i Chorvátov zmáhať, vzbudzujúce

mnogých nadaných pracovníkov na tomto poli. Prvý z takýchto už opravdu národných básnikov je mních **Ljubomir Martić**, ktorý si tak dokonale privlastnil spôsob národného básnenia, že keby nebol učeným človekom, ktorý zná bohatší obsah nadať básňam a piesňam svojim, nebolo by ho rozoznať od prostého spevca s guslami alebo s tamburicou; potom, že on si volí dobrovoľne svoj predmet, ten prostý spevec ale historický dej, jaký práve sa udal v živote národa. Možno-li národné básnictvo s Homérom srovnat, je Martić homerídom. Dôkazom toho sú jeho piesne: „*Plač Bosne*,” „*Paziv u kolo bratinsko*,” „*Tužni glas o smrti Jukićovej*,” alebo „*Pro poznanstvo*,” potom jeho piesne: „*Osvetniki*“ (pomstítelia), kdež I. diel je: „*Obrenov*“ z r. 1857 a „*Luka Vukalović i boj na Grahovu*“ z r. 1858.

Jako piesne Juhoslovanské pre svoju bohatú a utešenú poesiu došly europejskej slávy, tak že jich do všetkých temer jazykov prekladali, tak je poistená i Martićovým piesňam nesmrteľná sláva.

V tejto novšej velaslubnej dobe narodil sa **Dositěj Obradović** v Čakove r. 1739, mudre a básnik národný, pamätný i svojimi osudami, ktorý chudobný súc, svojim vlastným geniom predívne si pomáhal a vychoval sa na veľkého muža vedením tohoto ducha, ačkoľvek nemohol tak systematicky študovať, jako to zámožným možné bolo, a jako sa to teraz u tých, čo sa k učenému stavu pripravujú, na pospól stáva. Najprv prešiel dalko gymnasiálnych škôl v Záhrebe, potom sa vybral na Sv. Horu, aby sa tam grécky naučil, lež nedosiahol tu ciela, obrátil sa do Smyrny, kde sa od Hierothea gréčtine naučil, z tadiaľto prešiel do Korfu, z Korfu do Albánie, a odtiaľto do Viedne, z Viedne do Triestu, odtiaľto prez Itáliu do Caribradu, a z tohoto mesta do Moldávie, všade si živnosť a peniaze na cestu súkromými hodinami dobývajúc. A hľa i z Moldávie vybral sa prez Lvov do Hally a Lipska, kde spísal a vydal tlačou svoj „*Život i priključenja*“ 1783. r. 1784 ale znamenité „*Soviety zdravago razuma*.” Z Lipska šiel do Francúzska a Anglicka, odtiaľto sa vrátil prez Hamburg

a Lipsko do Viedne. Roku 1788 vydal v Lipsku svoje *básne s obšírnymi epimythiami*, plnými horúceho vlastenectva a ďalšími „priključenjami“ (osudami) svojimi. Roku 1789: „*Sobranie*“, morálno-zábavné čítanie. Konečne obdržav od srbských kupcov v Benátkach 2000 zl. ročitej pensie, oddal sa bezstarostne štúdiám a prácam svojim.

Na to *Davidović* počav na národ pôsobil svojimi *Novinami* od 1813—21 a *Almanahom* čo zábavníkom vydávaným od r. 1815—21, súšredil v časopise tomto celý literárni život srbský, tak sa šírila vážnosť jazyka a mnoho literárnych plodov, veršom i v próse, v rozpravách a v posudkoch na svetlo vyšlo. Tu počali básnické práce svoje uverejňovať: *Mušický*, *Berić* a *Svetič*.

Mušický spísal najprv „*Glas národoljubca*“ a potom „*Glas árfe šišatovačke*“ a pracovav i ďalej pilno, nashromazdil plodov do IV sväzkov, ktoré po jeho smrti od r. 1838—1848 vydané sú. On bol bez odporu neobyčajno nadaný básnik, jako o tom zvlášte jeho národné ódy svedčia, ktoré v srdci čitateľa budily iskru nadšenia a myšlienky v nich vyslovené rozpaľovali oheň lásky k národu a k prácam literárnym. A však on písal viac pre vzdelancov, nežli pre prostý národ, prečo i pôsobenie jeho bolo na týchto obmedzené.

Berić a *Svetič* prekladali mnoho z cudzích literatúr a písali i básne v duchu a v spôsobe *Mušického*, ktoré v *Ljetopise* matičnom vychodily, krom toho patrí zásluha o vzniknutie Srbskej Matice *Svetičovi*.

Nad týchto vynikol v poesii *J. Milutinović*, zmietaný rozličným osudom, žil na čas

v Lipsku 1825—1827, a tu vydal svoje básne pod menom „*Serbjanka*“, v nichž napodobňujúc spôsob národný, v junáckych piesňach ospevoval novejšie udalosti a činy národa srbského pod Karadjordjom a Milešom r. 1826 a týmto spôsobom veľiké nadšenie v národe budil za svätej veci národa; tohože roku vydal: „*Nekolike piesnice*“, 1827 „*Zoricu*“, 1835 drama: „*Dika Crnogorska*“, 1837 v Lipsku: tragoediu „*Obilić*“, „*Troje sestarstvo ili srbské tri Miline*“, 1844 *Trojebratstvo* a konečne drama „*Karadjordje*.“

Ivan Štiep. Popović, nar. vo Vršci 1806, žil tu do roku 1840 jako advokát a profesor, bol básnik dramatický i spísal mnoho dramatických diel a to už v tej dobe, kde v Juhoslovanstve ani jediného divadla nebolo, jeho divadelné kusy sú nasledujúce: 1827 v Pešti: trag. „*Svetislav a Mileva*“, s obľubou prijaté; r. 1828 trag. „*Miloš Obilić*“, r. 1830: „*Nesrečno supružestvo*“, veselohra: „*Laža i Paralaža*“, r. 1837 vesel. „*Tverdica*“, 1838 veselohry: „*Pokon direna tikva*“, „*Zlá žena*“ a veselá povest: „*Roman bez Romana*“, 1842: trag. „*Vladislav*“, „*Ajduci*“, Allegoria „*Simpatija i Antipatija*“, veselohry: „*Ženitba i udatba*“, „*Prevara za Prevaru*“, od r. 1847 vyšly: „*San Kraljevića Marka*“, „*Koja je dobra žena*“, „*Sken-derbeg*“, „*Smrt kralja Dečanskoga*.“ Do poslednej doby života jeho náležia: tragoedia „*Lachan*“ a veselohra „*Beograd nekada i sada*“. Ačkoľvek i daktoré tragoedie jeho sú podarené, však majstrom sa stal vo veselohrách. Najdokonalejšie práce jeho sú: „*Roman bez Romana*“, „*Moda*“, „*Dečini balovi*“, „*Bračno more*“ a „*Slezi*.“

(Pokračovanie nasleduje).

Prehádzky po svetovej výstave vo Viedni r. 1873.

Od *Laskomerského*.

(Dokončenie.)

V jednom rukáve pri Francúzsku rozlieha sa *Švajciarsko*.

Vrchovitá táto krajina má trojaký národ, a či národnosť, a síce národ národný

a národ politický (takéto rozdielie splodila naša Uhorská vlasť. aby sa rozoznali od národov nepolitických); národ národný obsahuje v sebe: národ Nemecký, Francúzsky a Ta-

liansky, je veľmi priemyselný, vlastenecký, a žije v úprimnej svornosti (perse nie Bystrickej).

Táto krajina dokazuje na výstave svetu, čoho sa u nás privilegovaní vlastenci práve odporne dokázat namáhajú, že i rôzne národnosti jazykom na jednom kruhu zeme, čo sa vulgo náhodou krajinou menuje a pro lubitu ľudí vše rozciarené byť môže, že tam reku i rôzne jazyky k jednomu svornému cieľu veslovať môžu. Španielsko naproti tomu volá jedným jazykom, ale v púšti volá a neapreduje. Prepytujem ale, toto nepatrí do výstavy. Vykľzlo sa mi to tak z pera.

Významného poslalo Švajciarsko dost vela, a síce veľkej ceny vyšívané ženské práce. Ženeva poslala svoje svetochýrne hodiny. To vám klepot tik tak hrkoce a brkoce. No ale jích jesto. Jaké hodiny na svete len byť môžu, tam jích máte zastúpené. Hodiny v prstene nie väčšie od šošovice, pohybujú sa, ukazujú časomer, tak jako tam tie so šajbou vážovou. Hodiny a hodinky so všakovými čiarami, číslami a rúčkami, predstavujúce celý kalendár. Daktorým vidno dnu až do čriev, sú otvorené. Tam sedí chrúst, ale práve zamýšľajúci odletieť. Odchýlil jedno krýdlo, a pod krýdlom tiki taki hodinky. Hodiny s astronomickými známkami. Zlaté, srieborné, diamanty vykladané, bohaté, jednoduché, malé, veľké, jaké len chceš, hriešny človeče, od pár sto do pár tisíc zlatých, — všetky visia, ležia a stoja, a preca všetky — idú.

Ďalej blyštia sa rezné nástroje: nože, nožíky, nožničky, pichadlá, zahybáky. Nožíky tak umele hotovené, v takom nožíku: nôž, vidlička, ližica, tanier, hrniec, obrus, obrúsok, vyzuvák, svietnik uložené, a to všetko do vačku vstrčiť môžeš. Či to nie vela? Pero-rezy sú ale s toľkými nožíkmi vystrojené, že by s dvoma takými nožami — keď sú všetky konce vystrčené — v rukách, celej armáde vojnu vypovedať mohol.

Čo sa do rukáva nevpratalo, vidieť v bočnej sieni — kuchárske pece. Nápadnejšie mi byly furniere z orechového dreva, 1° široké a 4° dlhé, oproti toho vyrobená koža ho-

vädzia 2° dlhá a 3½' široká. Bol to za býk, čo tolku tuniku nosil.

Italia, krásna Italia, je samá poesia a umelectvo.

Má síce i plodiny, jiným Europejským južným krajom rovné, hlavním činiteľom jej výstavy je ale umelectvo.

Rezbárstvo, sochárstvo a staviteľstvo dosahujú vrcholec dokonalosti.

Tam sred hlavnej gallerie do kola porozostavené stojá zvätsa mramorové sochy. Každá vyráza druhú mimiku v tvári: žart, smútok, veselost, dúmanie, strach, nevoľu, roztopaš atď. Umeleckou rukou obživený chladný kameň! Čo to za tlupa ľudu? Každý sa zastaví usmievaťou tvárou. Chlapec stojí so zopiatýma rukama silený modliť, a vidieť, že sa mu nechce. Kto by sa neusmial na tej kyslej tvári, štyruhlastých, kútikami dolu potiahnutých ústach, zmraštenom čele, nadurených kučeravých vlasoch a slzavých polozatvorených očiach. Tam zúfalost dieťaťa nad rozbitou šialkou. Tam natešený chlapík košielkou prichlopúva motýľa. Trieznil malý škrtí ptáčika. Tam zase dievčatko, punčochy pletúce, roztrzenou pozornosťou do zatvorenej na kolene knihy nazerá. Tam žalostí matka nad synom, v lone umierajúcom atď.

Na jinom mieste páčily sa mi na parate vystavené vypchané ptáky; prizrem sa jim bližšie a vidím, že sú to zo strihanej vlny hotovené výrobky.

Nápadná je veličná kniha. Vrchnák je tak veľký a ťažký jako dvere, a len pomocou oboch rúk ho otvoriť možno. Jak zachlopily by sa náhodou, nuž ti hlava tam rozmiesená. Kniha vyplnená je krásnym regalovým papierom, tak veľkým, že by sa srednej postavy človek na jednom hárku pohodlne vystierať mohol. Čítať by ju musel na bruchu. Pozoruhodné sú na papieri hodbábom vyšívané obrazy dľa pripojenej photographie, ku pr. podobizeň Pepka Garribaldiho. verne uhádnutá. Pripomenúť mi treba ešte z vosku hotovenú ovocinu. Tak chutne vyzerá, až ti slinky tečú. Zastúpené máš všetky druhy ovocia, vynímajúc asnaď trunky a drienky.

Belgia priemyselná, s nevyrovnané dobre usporiadanými financiami, vystavila medzi iným sklenný tovar, čiste brúsený, dokonalosťou nikým neprestihnutý.

Veľké nadšenie ale a túžby srdca vzbudzujú majstrovské Brusselské čipky (krajky). Ale sú útle ako tá osuhel na bylinných riasach. Abych nezapomnel, v súvisi s priemyslom sklenným stojí sklenná tabla $1\frac{1}{2}^{\circ}$ \square $\frac{1}{2}$ " tlstá, čistá, bez najmenej špiny. Či je liata, či dúchaná? ja myslím, že liata. —

Prejdúc do *Hollandska*, pozornosť moju pútal: stromček Chyna, s jeho v širom svete známymi, v lekárstve tak často a zdarile — zvlášť v zimniciach — upotrebenými výtvorami, Chynina rečenými. Tento stromok rastie v Nizozemskej Indii na ostrove Java. Sivej farby, liečivú látku obsahujúca kôra porastená je šedivými lišajníkmi, podobnými našim, po jablňach a slivoňoch rastúcim *Evernia prunastri*. Pod sklom vyložené sú tiež ratolesti s listami, Vlaskému orechu dačo podobnými, s kvetom a semenom. Tam diaľ najdeš i chemické praeparáty Chyny. Výnosnú, užitočnú Chynu neopatrne už veľmi vykynožili, preto špekulatívni Angličania usilujú sa ju na svojich východných osadách udomácnit a riadne dochovávať. Rastliny Chyny známe sú 8 sorty: *Ch. micrantha*, *Ch. pahudiana*, *Ch. calassaja*, *Ch. lancifolia*, *Ch. officinalis*, *Ch. succirubra*, *Ch. hasskartiana*, *Ch. coloptera*.

Lietaním z *Hollandska* do Javy bol som uparený, a podľa toho „*actio parit reactionem*," žiadalo sa mi ochladnutia; obrátil som sa teda tým cieľom na sever, a zahrnul som, už či to jejich vladárom milé lebo nie, zahrnul som *Dánsko*, *Švédsko* a *Norvežsko* pod moju collectivnú skandinávsku vizitáciu. A nemyslel by človek, aká živá iskra v týchto chladných krajoch pod klobúkom tleje. Dali oni mužov vede a štátu, po celom svete chýrných: Gustav Vása, Véga, Linné a j. — Ba nemáš páru vzornej obecnej školy Švédskej. Rešpekt Švédskemu národu. I len tie stoličky školské prezradzujú praktičnosť. Každý stolec osebe stojí na krútke a krúti sa volne do kola. Stolice sú v primeranej dialke a výške. Netreba tu deťom tak sedieť, jako my dakedy sedeli sme vtláčení a kolena

trčali nám za ušami. A veru tu i tu i v našich nereálnych reálkach v opravdivom škripci tela prez viac hodín denne prednášanú vedu chlípu. Možno asnaď, že to patrí do gymnastiky. Že tento krivý pochop i krivé chrbty za následok má, je zrejmé. Nuž ale babráci Švédovia o týchto veciach inakší pochop majú než my, nosičia kultúry na východ — a či na záchod.

Norvežsko poslalo medenný kíz, meden vozov! 7500 funt. ťažký, z massy vystrelený, jako to bočne vrtané diery svedčia. Je to za opacha. Neškodila by taká ruda i nám.

Uhladné sú i figury národného nosiva Dánskeho ludu, predstavujúc dajedly trefné naivné výjavy, ku pr. jako milenec jeho krásotinke sa zalieča, sobáš, kupčenie a jiné.

Dánsko poslalo i jeden kabát, ale je to nie dáky kaputrok, ale náprsník, vynálezok dobročinný, hrubým korkom obsadený. Oblečený udrží sa na povrchu vody a preto je to znamenitá šata pri vodnom nesčastí, ku pr. na loďach, na mori, aby zachoval človek seba alebo druhého, v nebezpečenstve utopenia postaveného nesčastníka. Obrazy k tomu priložené to živo dokazujú. Jak sa tieto kabáty zavšeobecnejú, nuž pasažéri nebudú viac na síhoť *Margarethy* na parolodach sa premávať, ale v oblečených korkových náprsníkoch v celých tlupách cez Dunaaj prechádzať. Ba celé armády z Európy do Ameriky morom, jako židia volakedy červeným morom, marširovať budú.

Uznania zasluhuje pokrovec z lišých koží, tak do vedna pošitých, že hlavy sriedave vedno, a chvosty na vonok uložené sú. Taký je tiež koberec z ptáčacích koží, blyskavých kovových bariev. Vtipné je i jedno i druhé.

Hen v kútiku utiahnuté stojí skromné ženské práce: šitie, pletenie a háčkovanie, bez pýchy, bez šperkov, málo kym povšimnuté. A preca velikej sú dľa jich pôvodu ceny. Sú to práce — slepých. Chudiatka, nesčastníci! i písma, i tlač ku jich čítaniu s vzdviženými literami tam na obdiv ležia. To už veru i slepý vidí, že tieto samo v sebe skromné veci, v porovnaní tých drahocenných, umeleckých a priemyselých, ale pri zdra-

vých okáloch hotovených diel, sú preca bohaté.

Odchýlili sme sa ešte do jedného pavillonu — jeden baňsko-mestský navštevovateľ zvykol to nazývať babilon — a síce pavillonu Švédskeho rybárstva.

Všetky v kuchyni a v priemysle upotrebene alebo škodné ryby vystavené sú v skleniciach alebo sušené. Štokfiš, toto neznám pochopiť, z jakej príčiny, potupné priezvisko hlúpeho človeka, v tomto smysle tedy collega telaťa, skveje sa tu v celej svojej velebnnej kráse. Biely ako snach, je radostným pohľadom pre pôstne žalúdky. Rozličné siete, harpúny, vzorky rybárskych lodiek, slovom, všetko to, čo k loveniu rýb Švédsky národ potrebuje, nechýbuje tedy ani železná týka, čo ju v rukách drží norec, aby hladným žralokom „hájom“ pohltnutý nebol. Keď na noriča pysk otvorí, strčí mu chudák odvážlivec na dvoch koncoch ostrú týku do papule. Žralok — jak sa mu páči — papulu zatisne a zopchne sa, prebodnúc horniu a dolnú skrýňu a lieta s otvorenou papulou na posmech po šírom mori. A norič, ten sa smeje. Nuž taká je to veselá sprava. Medzi štokfišami umiestený sedí na koži — in contumacia vystavený — čeladní otec Laponský, zamestnaný živnostenskými úlohami, upravujúc totižto lížicou dákusí Laponskú lahôdku na rajnici. Nad ním stojí drahá jeho polovica, v pôvodnom zimošnom habite, od chlapeckého málo čo rôznom. Hlavní odznak jej ženskosti je v koži podoby krpca (bačkora) ukrútený Laponček, ktorého pred sebou na rukách drží, visiaceho na motúze, kolo krku obkrútenom. Maličký tento Laponský občan vyzerá z toho bobáka malým, štyrhlástym oblôčkom. Na perách (gambách) sa mu čosi svieti, asnaď pozostatok tatuškom pripravenej mastrancie: fištronevej masti, alebo polohnilých rýb. Ale mu praje galgančekovi dobre, líčka má rumenné, jako polní mak. V pavillone detí vidieť tiež skupeninu Laponskej rodiny, jako: „gallus multorum pullorum sollicitus pater“ pre pohodlie deťmi obťaženej matky, synáčka za — širokou sárou armstrongovej čižmy vláci. Týmto spôsobom pripravená je útlcitná hlava rodiny i na ten

prípád Božieho požehnania, jestli ho rebrinka dvojčatami obdaruje.

Tak hľa sa návštevou svetovej výstavy praktickým veciam i v tomto obore priučíme, o čom som Slovenské obecenstvo upovedomiť za povinnosť si držal. Jako že dľa tohoto prazoru u týchto národov Bethlehem vyzerat bude? —

Teraz ale prekročiac *Schlesvig-Holstein*, vstúpime do valného *Nemecka*.

Na široko sa rozložilo, lebo mimo hlavnej budovy rozostavené je vo viac priestraných bočných budovách

Vyznať nám ale nutno, že ono nie len na priestor a počet je veľké, ale veľké je veru i potahom na jakosť priemyslu a umelectva.

Výrobky korallov predstavujú nám najprv rozličného druhu korallovú surovinu, postupne až po ten najjemnejší umelecký výrobok. Obrazy k tomu pridané znázorňujú nám spôsob hotovenia tohoto obľúbeného tovaru. Povedá sa, že opravdivé koralle na chorom ľudskom tele nosené, obladnú. Nože, no, asnaď zo spoluútrpnosti; nasledovne by sa ale maly, mladému dievčatku na krku, keď toto pekné komplimenty od šviháka dostáva, zarumeniť.

Jedna clonná stena (*spanische Wand*) vyniká krásou, až do očí pichajúcou. Predstavuje krajobraz pri mesiačku. Predmety totižto plynom osvetlené, vyložené sú perlou korytnačkou, čo sa práve tajným svetlom odráža a prevýborne na pozorovateľa účinkuje. Neďaleko rotundy a hlavného východu na galleriu nachodí sa pod sklom vyčapený, Ruským cárom Nikolajom A. Humboldtovi darovaný, asi 1 palec veľký, 2000 karátov ťažký smaragd. Kovovladi (kobotly, pergmónici) mocú sa kolo neho, spočívajúceho na sriebornej, kopec predstavujúcej podstate. Rozháňajú sa kovovlady, čakami usilujú sa namáhavou prácou drahokameň z podstavky vysvobodit. Ej, ten kameň by veru žiadon mineralog nevyhodil za Dunčom; no nie.

V agrikultúrnom oddiele osobytnej budovy zapáčila sa mi vaňa zvláštneho spôsobu. Ku vane pripravená je piecka k za-

hrievaniu vody, a táto vteká cievami do vane, zchladnutá alebo zašpinená voda odteká spodkom rúrou preč. Nuž tak vše a vše obnovuje sa čistá a teplá voda, bez najmenšieho myšlienky kúpajúceho. Takýto stroj upotrebovaný býva pri široko siahajúcich popáleninách, kde chorý dlhé časy jako by v posteli leží, áno probovalo sa ho upotrebiť i pri odrezaní údov tela (amputáciach). Vaňa pochodí od A. Hergla v Mníchove.

Na vysokom lešení stoja repraesentanti Nemeckej armády v úplnej zbrani, opretí o pyramidu všemožných vrazedlných nástrojov. Vôbec pozorovať, že v tomto obore vlády veľkú činnosť vyvíňujú „ad majorem Dei gloriam“ a radosti svojich poddaných. Pod vojakmi stoja oštvernené kone, jakoby nazajstné. Veru som sa bojzlive uhnul, aby ma dákosí nekopol, lebo veru, nemal som patentovanú samodojku proti kopaniu vo vačku.

Imposantný je Saský kyosk z čirej železnej liatiny. Vychodí sa hore na vrch dvoma slimákovými schodmi. Pod schodom sedel úradník v baňskej rovnosate. Pozdrav „Glückauf“ vymohol mi povolenie vystúpenia na vrch, kde som rozmanitý železný riad a krásny opanujúci výhľad na susednie predmety Agriculturhally získal.

Podíval som sa ešte na Bavorský hlinený riad, kde som zastúpené našiel všeho

druhu a vkusné pívové krčahy, lebo jako Viedeňčanom „backhändle,“ je Bavorčanom pivo viac jako pol života.

Školský oddiel Nemecký je bohatý a veľmi skladne usporiadaný. Jedna veľiká stena zalepená je všetkými, v Nemecku vychodiacimi novinami. Narobil žeby z tých malý Ďurko šiarkanov!

Zapáčily sa mi „Anatomische Wandtafeln für Schulunterricht.“ Meinholdt & Söhne. Dresden. Z Lipska poslal Dr. O. Barth pathologicko-histologické prípravy. C. W. Fleischmann z Hamburgu anatomicko-pathologické prípravy, ktoré už opísané Francúzske hojnosťou predčia. Porodné (gynaecologické) praeparaty z vosku predstavujú prvopočiatkové embryonálne vyvinutie ľudského vajíčka po sám dokonale dozretý plod pod rozličnými časovými odsekami. Sú znamenite poučlivé.

Mimo ľudských sú tam k porovnaniu i vajíčka iných zverov v dobách vyvinutia vystavené.

A mnoho je toho pekného, poučlivého ešte mnoho; ale darmo, všetko opísať mi je nemožno. Jedno ma už otlaky pália a potom jednotvárnosťou nudí nechcem trepezlivosť et. obecenstva.

I na premenu vyjdeme kus von, a nazreme do povšedného života navštevovateľov výstavy.

Rozpomienka.

(Ku dňu 5. júna 1859).

Vetry Rokoša¹⁾ byly prvé,
Čo tvár Tvoju pohladily;
Vzdychy Breziny²⁾ šumivé
Zádumnosť Ti v dušu lialy;
Ranná zora, zvon večerní, —
Tvojej duše bratia verní.

Ten dvorček náš, to svet celý,
V ňom hry detské — to rozkoše,
Otec, matka bratia milí —
Bol raj žitia našej duše,
Ktorý sa len vtedy kalil,
Keď neduh Tvoj žitie páčil.

¹⁾ Rokoš, najväčší vrch na Záhorí pri Z. Uhrovcí.

²⁾ Brezina, háj, miláčok Ludovitov.

U valných prúdov Dunaja
Zrodils' „Zápal“ v duši Tvojej,
Keďš žil vek Svojho mája,
Lásky čistej neziavenej,
„Zápal“ za rod, spásu ľudstva
V tušení slávy Slovanstva.

Matry¹⁾ tmavej povievania
Oko Tvoje pritlačily,
Ipla vlnók žblunkotania
Nad hrobom Ti vyzvonily,
Prach v Lučenci, „Zápal“ žije,
Večne k činom uchvacuje.

Janko Štúr.²⁾

¹⁾ Pásmo hôr v novohradskej stolici s Hevešom hraničnej.

²⁾ Pán pôvodca zasielajúc nám túto „Rozpomienku,“ pripojil k nej túto poznámku :

„Dňa 5. júna 1859 oplakal som našu jedinú sestru Karolínu vo Filakove (v Nov. stolici). Ona hodiač posledne svoje zádumčivé oči na mňa, zavrela jich na veky; zatlačila jej jich jedna vo Filakove medzi čírymi Maďarmi náhodne bývajúca Češka. Mňa zaujal nevypovedeľný žiaľ, lebo už bratia moji Karol a Ľudovít pobrali sa boli k Otcem a zvečnelá bola jedinou sestrou našou.

Je tomu už 15 rokov, ale každoročne 5. jún mi je deň žiaľnej rozpomienky tým viac, že život sestry mojej bol tragoediou, výjmc radosti najútlejšieho detinstva, na dvorku z. - uhrovskom, v tichej našej rodinnej domácnosti spoločne so mnou zažitých.

Životopis jej neidem udávať v obyčajných formách životopisov, bo kruh činnosti jej nebol a ani nemohol byť kruhom činnosti muža, v nej sosobnil sa len i v piesni mojej spomenutý „zápal“ za všetko šlachetné, vznešené, za vidinu Slavianstva, o ktorého úlohe príležitosť mávala častejšie počúvať prednášky Ľudovítové.

Narodila sa 24. marca r. 1826 v Zay-Uhrovci, tichej, medzi horami zavrenej dedinke. Položenie kraju, šumy obtáčajúcich ho hôr, pôsobily na vyvinutie jej zádumčivého ducha. Už v mladosti zdravotne trpievala, čím, — svet svoj si sama v sebe tvoriac tichých tieseň — jej zádumenosť väčšej intenzivity nadobudnula. V ďalšom veku jej mladosti bola pri boku Ľudovíta v Prešporku po čas pamätihodnej redakcie, kde príležitosť poskytla sa jej zápalisté reči Ľudovíta o úlohe Slovanstva v rade človečenstva a ku spásu jeho mu vymeranej počúvať. Zápal zaujal jej dušu celkom, a dobre pamätám sa na vyjasnenie jej čela, iskrennie očí a trasenie sa všetkých čuvov, keď čo o Slovanstve počula, sama si to opätne prednášajúc. Po smrti Ľudovíta nad tým želela najviac, jako tešievala sa, ešte hodne napočúvať sa ho. Pod časom redakcie bol P. Z. H. pomocníkom bratovým, ten bol útlých jej citov lásky idealom bez toho, žeby on bol o tom len čo tušíť mohol.

Tak prišla revolúcia 1848 a rozídenie nás všetkých. Behom tejto osudnej doby ona s rodičmi pre nás triznenými, keď nás neprajné nám noviny jako vlastizradcov, postrielaných, povešaných po svete roznosily, súc v najhlbšej hĺbke srdca skormutená sama, bola jedinou utešiteľkyňou staručkých rodičov. Rozprávala mi svoju boľasť srdca, ktorú citievala nad žiaľom skľučeným otcem každodenne zo svojich povinností do domu sa navracujúcim, deň po dni bez útechy. Po nedlhom čase po revolúcii oplakala Otca, oplakala Matku, prišla ku mne, tešiac sa, že so mnou, detstva jej tovaryšom, zase žiť mohla. Radosti naše netrvaly dlho; bo spolu sme oplakali Ľudovíta a ona počala chradnúť.

Ku dovršeniu jej truchlohry života preložený som bol ja jako úradník tehďajšieho systému z rodného kraja do Filakova, čireho maďarského mestečka v Novohrade. Všetky moje proti tomu robené pokroky zostaly bez výsledku, jej choravosť ohľadu nenašla, chcej, nechcej nasledovala mňa do cudziny, kde jej nemoc skutočne stupňa smrteľného dosiahla.

Nekoľko dňami pred smrťou zatúžila za rodním krajom, vozárov pre ňu prišlých slabým, ale bóľno - citu plným výkrikom: „vitajte uhrovské tváre!“ . . . uvítala, vysloviac nemožnosť pustiť sa viac na ďalekú cestu, odobrala sa od nich s odkazom pozdravu na „Rokoš“ rodnie kraje s tým, že jich už viac neuvidí! Po odchode týchto, na druhý deň ráno medzi 7—8. hodinou (5. júna 1859) pri pošmurnej oblohe neba, v deň nedeľný, zavrela svoje zádumčivé, zápalisté oko na veky! —

Behom jej nemoce vyslovila žiadosť, aby v Lučenci, kde aspoň mluvu našu počúť, pochovaná bola. — To sa jej i stalo. Nápis hrobového kameňa označoval tam jej miesto večného pokoja, ale z príčiny azda, že jediný tuším slovenský bol, zadrel doňho vandalizm, vysekaný je na teraz von z mramoru.

I prach Tvoj, Sestra moja, ešte teda trpi! Spi spokojne! Ten „Zápal“ Tvoj, čo ničotu borí, svety stavá a deje tvori, verime, že zvíťazí! Touto „rozpomienkou“ na Teba, na den smrti Tvojej, bol Ti dlžen Tvoj

brat Janko.“

Prehľad terajších slovenských vzdelateľných spolkov a verejných knižníc.

Podáva *Eud. Vlad. Obror.*

VI.

34. Evanjelická cirkevná knižnica v Tisovci.

Tisovskí predkovia, vidiac jako pozakladané knižnice na Slovensku blahodarne pôsobia a obecnstvu, nie len ku zábave a obveseleniu, lež i k ušľachtovaniu krásocitu a opravdovému mravnému vzdelaniu slúžia — usniesli sa tiež založiť prepotrebnú knižnicu, čo, pokiaľ na oduševnenosti a obetovavosti spolumešťanov neschádzalo, sa jim i šťastne vydarilo.

Bolo to r. 1842, keď v Tisovci blahej pamäti dôstojný p. Jozefy, ev. a. v. superintendent pred a za Tisov, jako kazateľ úradoval, pri jehožto boku vysokoučený p. Aug. H. Škultety, terajší učbár Velko-Revúcky, úrad superintendentionálneho kaplána zastával, keď knižnica Tisovská založená bola, najdúce v o-obe zopomenutého pána svojho zakladateľa. Následkom povzbudzovania vys. p. Škultetyho prihlásili sa hneď 35 zakladatelia, ktorí štedre už či v knihách či v peňazoch prinášali obete na novozaloženú knižnicu tak, že pokrok, jaký pozorovať možno vo vývine jej od r. 1842—1847 skvelým pomenovať sa môže, keď počet darovaných 155, kúpených väčších 235 a menších 23 a tak spolu 413 kníh obnášal. Hneď ale po roku 1847, keď p. A. H. Škultety Tisovec opustil, vidíme ochabovanie zaujatosti zakladateľov, pokiaľ knižnica tá nie dvíhať sa, lež klesať počala — až v ostatných pár rokoch začala sa zase pod správou dv. p. Daniela Lojko, kaplána, preberať — ale že i tohoto ruka Všemohúcieho inam preložila, knižnica táto zostala dotiaľ bez správcu, dokiaľ ju novo utvorený „čítací spolok“ pod svoju opateru nevezal, čo sa začiatkom r. 1874 stalo.

Minulého roku 1873 bl. pamäti p. Kašpar Dianiška, bývalý Tisovský učiteľ, poručil knižnici tejto vyše 200 sväzkov rozličných česko-slovenských spisov. Knižnica táto, jako

vidno, má dobrý základ položený predkami — žijúcim teraz mešťanom a prebudilým národovcom Tisovským nastáva úloha s celou ochotou a horlivosťou chytiť sa do práce a dôstojne pokračovať v diele tom, ktoré sľubuje mnoho v budúcnosti, čo teraz tým ľahšie padne, pokiaľ je v Tisovci preca viac takých jednotlivcov, ktorí chcjú sa i ďalej čítaním vzdelávať a žertvovať na takéto ciele, lež bolo tých, čo knižnicu túto pred 30 rokmi zakladali. Len svorne, a Bôh pomôže!

35. Čítací spolok v Tisovci.

Jestvoval síce v Tisovci od viac rokov „čítací spolok“, ale záležajúc z miešaných živlov, pre svoju rôznocielnosť pri sklonku r. 1873 zanikol, čoho následkom: usnieslo sa mešťanstvo Tisovské jednosvrne na tom, založiť si čístonárodný „čítací spolok“, čo sa počiatkom r. 1874 i uskutočnilo. — Spolok sriadený je dla vlastných stanov, majúc: *čítáreň*, pre ktorú odberá nasledujúce časopisy: „Nár. Noviny“, „Slov. Noviny“, „Obzor“, „Orla“, „Hlásnika“, „Raráška“, „Priatela ludu“, „Dunaj“ a české „Národ. Listy“; — *knižnicu*, a pokiaľ väčšina zakladateľov a podporovateľov „cirkevnej knižnice“ stala sa údami „spolku čítacieho“, túto „knižnicu cirkevni“ prevzal do svojho úžitku — knihy ale, ktoré „čítací spolok“ nadobudne, opatria sa názvom „z knižnice čítacieho spolku“, aby tak svojim časom snaď oddelené byť mohly.

„Čítací spolok“ tento usporaduje *poučné vedecké prednášky a divadelné predstavenia*. Na zdar!

36. Knižnica spolku ev. učiteľov Velko-Hontských.

Spoločná knižnica ev. učiteľov Velko-Hontských založená je r. 1843 kroz samých ev. učiteľov, a počítuje asi 200 sväzkov roz-

liéného obsahu kníh, ktoré sa nachádzajú na teraz u p. Pavla Záhona, učiteľa Pukanského. Knižnica táto ležala od revolúcie až do r. 1869 úhorom, lež keď zostal výb. p. Štefan Lukaček predsedom učiteľského spolku, potískol on vec ďalej. Vypracoval stanovy, od valného shromaždenia učiteľov odobrené, dla ktorých zaviazaný je každý učiteľ seniorátu Hontanského ročite 50 kr. k nadobúdaníu kníh prispievať, a aby snádnejšie mohli sa knihy po senioráte posielat, vyvolil sa p. Lud. Izák. uč. Štiavnický, za knihovníka. Spolok držiava i paedagogické časopisy.

37. Knižnica ev. školy v Pukanci.

Knižnicu túto s vedomím a porozumením blahej pamäti p. farára Sám. Holuby a p. Pavla Záhona, učiteľa Pukanského, založil p. Štefan Lukaček r. 1866, k tomu cieľu, aby školské dietky privykaly od malička k čítaniu slovenských kníh. Lež nie len dietky, ale i staršia mládež rada si k čítaniu kníh bere zvlášte po dlhých zimných večeroch. Obsahuje asi 60 sväzkov. Dietky školské platia od čítania na týždeň 1 kr., starší 2 kr. Zo sossbieraných krajciarov zakupujú sa nové knižočky, zvlášte obsahu poučozábavného. Základ k tejto knižnici bol dar 50 zL., ktoré ev. cirkev dostala od služnovského úradu z pokút, čo za úradovania služného p. Adama Kordoš v Bátovcach z celého okresu Bátovského sa sossbieraly a dla porporcii počtu dietok školských v celom okrese sa podelily. Nasledovania hodný skutok! Páni slúžnovci by mali i inde tak krásny skutok vykonať, lebo dobre vieme, že len osveta a vzdelenosť národy pozdvihne.

38. Meštanská Beseda v D. Kubíne.

Spolok „Meštanská Beseda v D. Kubíne“ založený je r. 1873 na počiatku; sriadene účinkuje s prvým marcom tohože roku. Údov počítuje na teraz 69. Úradnictvo spolku záleží: z predsedy, podpredsedy, zápisníka, pokladníka, pravotára a domového. Krom toho má spolok 2 úradujúce skupeniny: *výbor*, ktorý zo svojho lona volí divadelného správcu a ku boku pokladníka výberého.

Druhá skupenina je: *divadelný odbor*, volený skrz valnú hromadu, ku boku správcu divadiel, zábav a výletov. — Valných hromád vydržiavalo sa od prvozloženia spolku počnúc 7; výborových zasadnutí 17. — Spolok usporiadal dosiaľ 4 so zábavou spojené divadelné predstavenia z čiastky k dobročinným cieľom, z čiastky pre úpravu divadla. Hraly sa nasledovné kusy: „Samopašník“, „Magnetismus srdca“, „Vynútená dobrosrdečnost“, „Macov sen“ (dva ráz) a „Frêka“, veselohry a frašky. Ochotníkov účinkovalo dosiaľ 9, a síce 6 mužských a 3 ženské.

Spolok má prenajatú miestnosť, záležajúcu z jednej izby. Drží dosiaľ tieto časopisy: „Nár. Noviny“, „Slov. Noviny“, „Obzora“, „Orla“, „Nár. Hlásnika“, „Raráška“ a „Dunaj“ — do konca r. 1873 držal z českých: „Národní Listy“, „Světobzor“ a „Humoristické Listy.“ — Knižnica spolku obnáša 46 sväzkov slovenských a českých kníh. Čo zvláštny zveladiteľ knižnice tejto vynikol p. Jozef Bavorský, člen zakladateľský, darujúc jej 17 kusov kníh. — Spolková pokladnica dobre stojí. Okrem peňazí má spolok nádobyzeň pre divadlo: dvoje nových kulisien (k dvom rozličným scénam), dve nové opony, a pevné drevenné lešenie.

39. Čítací spolok v katolickej škole v Tur. Sv. Martine.

Roku 1873 vo februári založili mnohí údovia r. katolickej cirkve v Tur. Sv. Martine „čítací spolok“, ktorý zaraz zostal členom Sv.-Vojtešského spolku. Darovaných kníh má spolok asi 60—70. Žiaducno by bolo, žeby sa Sv.-Martinskí kat. cirkevníci za spolok tento vätšmi zaujímali a ho podporovali, lebo jako sa dozvedám, len malá čiastka cirkevníkov do radu členov vstúpila.

40. Knižnica obecná v Dežericiach.

Knižnica táto je veľmi chatrná — nepočítuje viac lež 30 sväzočkov kníh, ktoré sriedavo čítané bývajú. Čítateľský spolok pred svojim uskutočnením zanikol, lebo obecnstvo Dežerické nedozrelo k tomu, počítit:

jak blahonosné ovocie donášať môže takýto | Nebolo by dobre, znovu sa lapiť do práce?
 spoloč. Tu účinkoval podlužanský učiteľ | Snad by to teraz už išlo, keď sa ľud náš
 p. Michal Kišš, len že s malým výsledkom. | každým dňom prebúdzá. —

Klas.

(Podľa Krylova.)

Klas na roli sa kolíše.
 Tu raz vidí: v teplej hrade
 Jak si kvietok pod sklom dýše
 Vôňou, v niehe, v peknom rade,

Na búri, žiari, zime on
 Kým sa deň i noc sužuje;
 Pokým trápi mušiek ho shon.
 A z obidy tak mudruje:

„Pane! krivda veľká je to:
 Čo teší váš vkus abo zrak,
 Tomu ujmy u vás nieta;
 Čo vás živí, tomu opak.

Hlavní dôchod máš ty z role.
 Páč, jaká je opustená!
 Sklom pred slotou nekryls pole,
 Jak si hodil doň semäná.

Čis nás kázal plet, zahrievať?
 Nedbal si jak žitko rastie!
 V suchote dal si polievať?
 Nie: nechal si nás na šťastie.

A vtedy, keď tvoje kvietky
 Rastú, kvitnú si za sklami
 V loži mäkkej, jako dietky:
 My kapeme v poli samy.

A ty z toho nenajieš sa
 Ani nezbohatneš kvieťa:
 Keď tak o nás postarieš sa.
 Šťastné časy ti zasvieťa.

Veď ty od nás môžeš z hora
 Vypraviť na rok budúci
 So zbožím lode za morá,
 A sberať z nás mäď tekúci.

Pováž vec, a bez odkladu
 Teplú hradu stavaj pre nás.“
 Pán odvetil: „Prác hromadu
 Mám a hlavniu starosť o vás.

Ale, svet môj, vidí sa mi,
 Žes nezbadal prácu moju:
 Kolkým znojom, ba slzami
 Skropil som ja tú zem tvoju,

Kým som lesy vykolčoval,
 A zem hnojil, oral neraz.
 Lež nač bych to vysvetloval?
 Nemám k tomu vôľu a čas.

Ty si nepros teplú hradu,
 Ale vietor, dážď od neba;
 Jak počúvnem tvoju radu,
 Som bez kvetov i bez chleba.“

* * *

Sedliak, mešťan, vojak prostý,
 Keď s iným stav svoj zrovnáva,
 Na nerovnosť tú sa zlostí,
 A zlosť jeho je nepravá:

Nie tam sláva, kde slabý kvet
 Na blado pod sklom zakvitá,
 Tam ale, kde zdravý je svet,
 A svoboda už mu svitá.

Nezabudov.

Kyjovskí študenti.

Poveš od Nikolaja Vasiljeviča Gogola.

(Pokračovanie.)

Filosof Choma veľmi bol dojatý týmito slovami. Naraz pocítil nos jeho zápach sušenej ryby. Hľadel na šaraváry bohoslovca, zároveň s nim idúceho, i uzrel, že z kapsy jeho rybáci chvost kukal. Bohoslovci podarilo sa už vyfúknuť z voza celého karasa. I urobil to nie z nejakej chtivosti, no zo samého zvyku, a zapomenúť docela na svojho karasa, obzeral sa už, kde by čo iného vytiahol, nechcejúc vynechať ani rozlámaný voz — keď filosof Choma do jeho kapsy jako do svojej vlastni ruku strčil a vytiahol karasa. Starena umiestila bursákov. Retora uložila v chate, bohoslovca zavrela do prázdnej komory, filosa odvedla do prázdneho ovčince.

Filosof, ostanúc samotný, sjedol v okamžení karasa, prerezal pletené steny chlievu, kopol nohou do rypáku zvedavej svine z druhého chlieva, prebudiac sa, i obrátil sa na pravý bok, aby jako mrtvý zaspal.

Naraz otvorily sa nízunké dvere, a starena sohnutá vošla do chlieva.

„A čo by ste rada, babička?“ pýta sa filosof.

Starena išla rovno k nemu s rozprestrenými rukami.

Filosof dostával strach, keď pozoroval, že oči jej dákymsi neobyčajným ohňom svietily.

„Babička, čo robíte? Idte, idte s Pánom Bohom!“ kričal.

Starena nehovorila ani slova a hmatala ho rukami.

Vyskočil na nohy a chcel utiecť: starena ale stála vo dverach, oprela naň iskriace sa oči, a blížila sa opäť k nemu.

Filosof chcel ju rukami odstrčiť, no zpozoroval k svojmu zadiveniu, že nemôže ruky pozdvihnúť, nohama hnúť, a badal s úžasom, že mu ani hlas v ústach neznel: slová šumely mu bez zvuku na rtach. Počul len, jako mu srdce klepalo; videl, jak starena k nemu pristúpila, ruky mu složila, hlavu jeho zklonila, s bystrosťou mačky na

chrbát mu skočila, metlou ho do boku uderila, a on vstanúc jako jazdecký kôň na svojom chrbáte ju niesol. Všetko dialo sa tak bystre, že sa filosof ledva zпамätovať mohol; i uchoopil sa oboma rukami za kolená, chcejúc udržať sa na nohách; no tie k najväčšiemu zadiveniu jeho zdvíhaly sa proti jeho vôli a robily skoky bystrejšie než čerkeský koník. Keď minuli chutor, rovná planina pred nimi sa otvárala a stranou sa jako úhol čierny les tiahol, len teraz riekol sám k sebe:

„Aha, to je čarodejnica!“

Obrátený srp mesiaca žiaril na nebi. Mdlé polnočné svetlo ležalo a myhalo sa jako priezračná záclona na zemi. Lesy, nivy, nebo, doliny — všetko jakoby spalo s otvorenými očima. Vektor zadul niekedy sem tam. Pri nočnej sviežosti bolo vlažné teplo. Stieny stromov a krovín padaly jako vlasatice s ostrými klinmi na kolmú rovinu. Taká bola noc, keď filosof Choma Brut s nepochopiteľným jazdcom na chrbáte uháňal. Cítil jakési zomdlenie a jakýsi nepochopiteľný, spolu sladký cit, ktorý mu do srdca vstupoval. Zpustil dolu hlavu a videl, že tráva pod jeho nohama jakoby rástla hlboko a ďaleko, a že sa na nej nachádzala jak lešný prameň priezračná voda, a tráva zdala sa byť dnom jakéhosi jasného, do samej hlbiny priezračného mora; aspoň dobre videl, jako sa v ňom odrážal i so starenou na chrbáte mu sediacou; videl, jako miesto mesiaca tam svietilo jakési slnko; slyšal, jak modré zvončoky, nakloniac svoje hlavičky, zvonily; videl, jako za osykou zjavovala sa Rusálka, jako sa jej myhotal chrbát a okružila pružna noha, ktorá celá bola sostavená z blesku a trasenia. Obrátila sa k nemu — a tu zjavily sa jej líca, s jasnými, blyskavými, ostrými očami, so spevom do duše prenikajúcim, blížila sa už k nemu, už bola na povrchu, a zachvejúc sa od klokotajúceho smiechu, vzdialila sa — a tu obrátila sa na chrbát — a hmlavé jej prsty, mdlé jak porcelán nepokrytý glasurou, presvitaly na slnci po krajoch svojho bieleho,

prúžne útleho okresu. Voda sypala sa na spôsob malých mechúrkov, jako perly na ňu. Ona celá chveje sa a smeje vo vode.

Či to vidí či nevidí? Je tomu skutočne tak, alebo sa mu to zdá? Ale čo je to tamto? Vetur alebo hudba: zvučí, zvučí a vije a blíži sa a vniká do duše s jakýmsi neznesiteľným trilom.

„Čo je to?“ myslel si filosof Choma Brut, hľadiac dolu a uháňajúc v najväčšom behu. Pot valil sa mu v kropajach z čela, cítil pekelné sladký cit, cítil jakúsi dojmavú, k unovaniu strašnú slasť. Často zdalo sa mu, jakoby už ani žiadneho srdca nemal, a so strachom chytil sa zaň rukou. Vysilený, utýraný začal odriekať modlitby, jaké len znal, a vyhľadával všetky zaklínania proti duchom, i cítil naraz jakési občerstvenie; cítil, že krok jeho bol trcchu voľnejším, čarodejnica držala sa jakosi slabšie na chrbáte jeho a on nevidel už nič v nej neobyčajného. Jasný srp svietil na nebi.

„Dobre,“ myslel si filosof Choma, a začal nahlas preklínania odriekávať. Konečne vyskočil s bystrosťou blesku zpod stareny, i vyšvihol sa sám na jej chrbát.

Starena bežala malým drobným krokom tak chytro, že jazdec sotva povetrie lapaf mohol. Zem sa len myhala pod nim. Všetko bolo jasné pri mesačnom ač nie úplnom svetle. Doliny byly hladké, no všetko myhalo sa v očach jeho nejasne a zmotane od rychlosti. Uchopil na ceste ležiaci obušok a začal nim zo všetkej sily starenu biť. Vydávala divoký krik; z počiatku zlostne a s vyhrožkami, potom slabšie, vlúdnejšie, čisto, a potom už ticho, znel sotva jako tenký srieborný zvonček a vnikal mu do duše, i mimovoľne prelietla mu hlavou myšlienka: či je to ozaj starena?

„Ach, ďalej už nemôžem!“ zvolala ona vysilená a klesla na zem.

Pôstaval si na nohy a hľadel jej do očí: úsvit zablyskol a zlaté makovice kyjovských kostolov skvely sa v dialke.

Pred nim ležala krásavica s rozpustenými, rozkošnými vlasmi. Bezcitne odhodila na obe strany biele obnažené ruky, a stenala, i pozdvihla oči, plné síz, hore k nemu.

Choma striasol sa jako list na strome. Lútosť a jakési podivné vlnenie a strach, jemu samému nepovedomý, smocnil sa ho; i dal sa do úteku zo všetkých síl. Cestou srdce jeho tľklo nepokojne, i nemohol si nijak vysvetliť, jaký podivný, nový cit ho opanoval. Už nechcel ísť do chutoru a spiechal do Kyjova, premýšľajúc celou cestou o tejto nepochopiteľnej udalosti.

V meste neboli skoro žiadni bursáci, všetci rozišli sa po maloruských chutoroch, aby sa najjedli halušiek, syra, smetany a „vereníkov“ jako klobúk veľkých, neplatiac za to ani groša.

Veľké, rozpadajúce sa stavania, v ktorom sa bursa nachádzala, bolo dočista prázdne, i ačkoľvek filosof hľadal vo všetkých kútach, čo mohol, ačkoľvek prezrel všetky diery a skrýše pod strechou, nenašiel preca nikde nič, ani kúsok slaniny alebo aspoň starého kniža¹⁾, ktorý bursáci obyčajne schovávali. No hneď vedel filosof, jako má svoj zarmútok napraviť. Hvizdajúc prešiel trízaz námestie, zastavil sa na samom konci u jakejsi mladej vdovy so žltými očipkami, ktorá predávala stužky, broky a vozíky, — a najjedol sa ten deň pšeničného „vareníku“, kureniec — i jedným slovom, nedá sa vypočítať, čo bolo všetko na stole prestrenom v malom hlinenom domčoku v prosred višňovej zahrady.

Toho samého večera bolo filosofa vidieť v krčme: ležal na lavici kúriac dla svojho obyčaja z dýmky, a vždy hodil židovi krčmárovi polzlatník; pred nim stál žbán; pozeral lahostajne na prichádzajúcich a odchádzajúcich, a nemyslel už celkom na svoju podivnú príhodu.

* * *

I rozniesla sa všade povest, že dcéra jedného z bohatších stotníkov, ktorého chutor päťdesiat verst od Kyjova sa nachádzal, vrátila sa z prechádzky jedného dňa celá dotlčená, i sotva mala sily domov sa dovliecť, hovoriac, že je na smrť nemocná. Pred poslednou hodinkou prejavila žiadosť, aby po-

¹⁾ Kniš, biely chlieb.

božnosť za šťastné skonanie a modlitby tri dni po jej smrti odbavoval jeden z kyjovských seminaristov — Choma Brut. O tom dozvedel sa filosof od samého riaditeľa, ktorý ho schválne do svojej izby zavolať a jemu sdělil, aby sa hneď na cestu vydal, že velavážny stotník schválne ľudí a voz pre neho poslal.

Filosof zarazil sa od jakéhosi nepochopiteľného citu, ktorý si sám vysvetliť nemohol. Temná predtucha hovorila mu, že na neho nečo nedobrého čaká. Nevediac sám prečo, riekol zrovna, že nepôjde.

„Počuj, domine Choma!“ riekol správca (v niektorých pádoch hovoril veľmi zdvorile so svojimi podriadenými), „ani čert nebude sa ťa pýtať či chceš ísť, či nie. Poviem ti len, jestliže budeš ešte pri svojom zotrúvať, dám ťa tak mladými brezovcami vysekať, že ti nebude treba ani do kúpeľu ísť.“

Filosof škrabal sa zľahka za uchom a odišiel, nehovoriac ani slova, i odhodlal sa pri dobrej príležitosti nádej svoju nohám sveriť.

V myšlienkach išiel dolu po točených schodoch, ktoré viedly na dvor topolami posadený, i zastaviac sa na chvíľku, počul zretedelne hlas správcov, ktorý dával rozkazy svojmu kľučiarovi a ešte nekomu, bez pochyby jednomu z poslov, ktorých stotník k nemu poslal.

„Podakuj sa pánovi za kuropty a vajcia,“ riekol správca, „a riekni, jaknáhle budú knihy hotové, o ktorých píše, že mu jich hneď pošlem; dal som jich už odpisovateľovi písať; a nezabudni, môj rozmilý, vyriadiť pánovi, že u nich na choture, ja to viem, bývaly pekné ryby, aby pri nejakej príležitosti poslal: tu na trhu nie sú pekné a drahé. A ty, Javtuch, daj tým mládencom po skleničke pálenky; a filozofa priviaž, ale nie, aby sa odtrhol!“

„Aj, aby ťa čert!“ myslel si filosof, „zavolať to, dlhohý pískor!“

Prišiel dolu a uzrel kybitku, ktorú z počiatku za chlebník na koliečkach považoval; i vskutku bola tak hlboká jako pec, v ktorej sa tehly páľily; bol to obyčajný krakovský voz, v jakom židia, i päťdesiati so svo-

jim tovarom po mestách sa vozia, kde nos jich výročný trh len zavonia.

Čakali naňho šesť zdravých mužia, silní to Kozáci, trochu už pristarí. Svitky¹⁾ z tenkého súkna so strapcami svedčily, že prináležia veľmi značnému a bohatému majetníkovi, malé jazvy svedčily, že boli raz na vojne, a nie bez slávy.

„Čo robíš? Čo človekovi súdené, to ho nemine!“ myslel si filosof, a obratiac sa ku Kozákovi, hovoril nahlas:

„Vítam vás, bratia priatelia!“

„Zdravý buďte, pane filosof!“ odpovedali nektorí z Kozákov.

„Tu mám teda s vami sedieť? Poriadna to bryčka!“ hovoril ďalej, sedajúc na ňu. „Tu by bolo treba len najat hudobníkov a mohli by sme tancovať.“

„Ano, priestranný to vozík?“ hovoril jeden z Kozákov, sedajúc na kozlík ku pohoničovi, ktorý mal hlavu zaviazanú handrou miesto čapice, ponevác ju v krčme nechal musel. Druhých päť vliezlo spolu s filozofom do vyhĺbenia a položili sa na vrecia, ktoré boli naplnené rozličnou kúpou v meste urobenou.

„Rád bych vedel,“ riekol filosof, „keby tak túto bryčku naplnil nejakým tovarom, na príklad solou, železnými klinami: či by bolo treba mnoho koní?“

„Ano,“ riekol Kozák na kozlíku sediaci, zamlčiac sa na chvíľku; „hodný počet koní bolo by k tomu treba.“

Na takú dôkladnú odpoveď domnieval sa Kozák, že má právo celú cestu mlčať.

Filosof bol by veľmi rád podrobne vedel, kto je ten stotník, jako sa má, čo slyšať o jeho dcére, ktorá sa tak neobyčajným spôsobom domov navrátila a na smrteľnej posteli ležala a ktorej príhody teraz s jeho vlastnými sa spojovaly, jako a čo sa u nich v dome deje. Obracal sa k nim s otázkami, no i Kozáci boli iste tiež filozofovia, ponevác miesto, aby boli odpovedali, mlčali, kúrili z dýmiek ležiac na vrecach. Len jeden obrátil sa ku pohoničovi na kozlíku sediacemu s krátkym nariadením:

¹⁾ Svitka, kazajka.

„Daj pozor, Overko, ty si starý tlačač; keď prídeš ku kréme, čo leží na čuchrajtovskej hradskej, nezabudni zastaviť a mňa i druhých junákov zobudiť, keďby sa nekto-remu spanie zachcelo.“

Na to začal hodne hlasite chrápať. Ostatne bolo napomenutie také veľmi zbytočné, pretože, sotva že sa obrovská bryčka ku krému na čuchrajtovskej hradskej blížila, všetci jednohlasne zvolali:

„Stoj!“

A k tomu boli kone Overkove tak vyčvičené, že sa sami pred každou krémou zastavili. Navzdor sparného juliového dňa vyliezli všetci z bryčky, i vstúpili do nízunkovej, učmudenej izby, kde krémár Žid radosť svoju na javo dávajúc svojich starých známych vítal. Žid doniesol pod kabátom niekoľko bravčových klobás, a poloziac ich na stôl, obrátil sa hneď od tohoto talmudom jemu zapovedeného výrobku. Všetci zasadli okolo stolu. Hlinené žbánky objavily sa pred každým z hostov. Filosof Choma musel brať podiel pri všeobecnom hodovaní. I pretože Malorusovia, keď sa rozveselia, nevyhnutne začínú sa ľúbať alebo plakať, bola hneď celá izba samé bozkávanie.

„Poď, Spiride, poľúbme sa! — Poď sem, Dorošu, ja ťa objímam!“

Jedon Kozák, najstarší zo všetkých, so šedivými fúzami, podoprel si tvár na dľaň a začal srdečne plakať, že nemá ani otca ani matky a že ostal samotný na svete. Druhý bol veľký mudrák a tešil ho ustavične, hovoriac:

„Neplač, na moju vieru, neplač! No veď tento . . . jak on Pán Bôh vie, čo robí!“

Jedon, menom Doroš, bol veľmi zvedavý a obrátiac sa k filosofovi Chomovi, ustavične pýtal sa:

„Rád bych vedel, čo sa u vás v burse učíte, či to isté, čo i ďák v cerkvi odriekáva, alebo nečo iného?“

„Nepýtaj sa!“ riekol fahave mudrák; „nech je tam jakokoľvek. Jak on Bôh vie, čo je treba. Bôh vie všetko.“

„Nie, ja to chcem vedieť,“ hovorí Doroš, „čo tam v tých knižkách písané stojí; snad nečo celkom iného, lež u ďáka.“

„O Bože môj, Bože môj!“ vzdychá si ctihodný napomínateľ. „Načo také reči? Vôľa Božia to tak ustanovila. Čo Bôh určil, nedá sa viac zmeniť.“

„Ja chcem vedieť, čo tam stojí písané: ja pôjdem do bursy, na moju pravdu, pôjdem! Čo myslíš, že sa nič nenaučím? — Všetko sa naučím, všetko!“

„Ó Bože môj, Bože môj!“ hovorí tešiteľ, i sklonil hlavu svoju na stôl, pretože ju nijako ďalej nemohol udržať na plecach.

Druhí Kozáci hovorili o pánoch a o tom, prečo na nebi svieti mesiac.

Filo of Choma, vidiac také rozpoloženie hláv, odhodlal sa tú príležitosť použiť a vyklznúť. I obrátil sa k šedivému Kozákovi, ktorý žialil za otcom a matkou.

„Čo ste sa, starček, rozplakali?“ hovoril. „I ja som sirota! Pustte ma, junáci, na svobodu! Čo vám na tom záleží?“

„Pustíme ho!“ ozvali sa niektorí. „Veď je sirota; nech ide, kam sa mu ľúbi!“

„O Bože môj, Bože môj!“ zvolal tešiteľ, pozdvihnúc hlavu. „Pustte ho! Nech si ide!“

I Kozáci chceli ho už sami vyvieť do šireho poľa, ten ale, ktorý zvedavosť svoju prejavil, zastavil ich, rieknuv:

„Ani sa nehýbajte; ja s nim chcem hovoriť o burse; ja sám pôjdem do bursy.“

Ostatne bol by mohol útek zle vypadnúť, pretože, keď filosof za stolom vstáť si spomnel, boly nohy jeho jako drevené a dvier v izbe začalo sa mu ukazovať také množstvo, že by sotva bol pravých dopadol.

Len k večeru spomnela si táto družina, žeby čas bol vydať sa ďalej na cestu. Vliezli do bryčky, uložili sa, popohánali kone a spievali pieseň, ktorej slová a smysel sotva by kto vysvetlil. Keď boli už asi do polnoci išli, ztrácajúc ustavične cestu nazpamät známu, zpusťli sa konečne z príkrej hory do doliny, a filosof pozoroval po stranách sa tiahnúci týčkový alebo pletený plot s nízkymi stromy a so strechami za nimi sa

ukazujúcimi. Bola to veľká dedina, ktorá patrila stotníkovi. Už bolo ďaleko po polnoci. Nebo bolo tmavé a malé hviezdičky myhaly sa sem tam. Ani v jednom dômku nebolo vidieť ohňa. Dorazili, sprevádzaní súčpsím štekotom, na dvor. Na oboch stranách bolo vidieť stajne a domčoky slamou popryté; jeden z nich, ktorý sa nachádzal práve na prosriedku proti vrátam, bol vyšší, lež druhý a slúžil, jako sa zdalo, stotníkovi za príbytok.

Bryčka zastavila sa pred stavením, veľkej stodole podobným a naši cestovatelia išli spať. Filozof chcel medzitým trochu panský dom zvonku poprezerat, no, ačkolvek dost oči svoje napínal, nemohlo sa mu nič jasne predstaviť: miesto domu ukazoval sa mu medveď, z komínu robil sa mu správca. Filozof hodil rukou a šiel spať.

Keď sa filozof prebudil, bol celý dom na nohách: v noci umrela domáca dcéra. Sluhovia behali sem tam ustavične; nektoré baby plakaly; zástup zvedavých hľadel skrze plot do panského dvoru, jako by mohli Bôh vie, čo vidieť. Filozof začal v prázdnej chvíli prehliadať miesta, ktoré v noci rozoznať nemohol. Panský dom bol nízke, malé stavenie, jaké sa za s arodávna na Malej Rusi obyčajne budovaly; bol pokrytý slamou; malý špicatý a vysoký štít s okienkom, podobným očiam hore obráteným, bol celý olíčený modrými a žltými farbami a červenými

polmesiacmi; stál na dubových stĺpoch, do polovice kulatých, dolu šesťhranných, s presiahajúcou rimsou hore. Pod týmto štítom nachádzal sa malý výstupok so schodami z oboch strán. Na bokoch domu boly prístrešky na takých istých stĺpoch. Vysoká hruška s ihlavcovým vrcholcom a trasúcimi sa listami zelenala sa pred domom. Nekoľké kôlne stály vo dvoch radoch prosred dvoru a tvorily širokú ulicu, ktorá viedla do domu. Za kôlnami, k samým vrátom, stály dva trojrohé sklepy, jeden proti druhému, pokryté takze slamou; trojrohý múr každého z nich zaopatrený bol nízkymi dvermi a poličený všelijakými výkresy; na jednom z nich bol napodobnený Kozák sediaci na sude a držiaci nad hlavou žbánok s nápisom: „Všetko vypijem.“ Na druhej bola sklenica, a na stranách pre ozdobu kôň, nohama hore stojáci, polnice, bubny a nápis: „Vino, kozácka útecha.“ Z jednej stajne vykukavaly cez ohromné okno buben a medené polnice. Pri vrátach stály dva kusy. Všetko svedčilo, že domáci pán rád sa veselil, a že sa vo dvore často ozýval hluk hudobníkov. Za vrátami nachádzaly sa veterné mlyny. Za domom tiahly sa sady, a skrze vrcholce stromov bolo vidieť tmavé klobúky komínov, ukryvajúcich sa v zelenej huštine chát¹⁾.

¹⁾ Chata, chalupa, dom.

(Pokračovanie nasleduje.)

Rozmanitosti.

Čínske hodiny. Francúzsky cestovateľ Le Hue vypisuje spôsob, jakým obecny Číňan poznáva, ktorá by bola hodina. Vypravuje takto: Jedného dňa, keď sme išli navštíviť obec na kresťanstvo obrátenú, sretli sme chlapca, ktorý pásol stádo. Opýtali sme sa, či je už poľudnia. Chlapec pozrel hore, no slnko, tieto hodiny všetkých národov, pokryté bolo tmavými mračnami. „Počkajte trochu,“

hovoril a odbehol do blizkzho stavania a doniesol za minutu mačku. „Ešte nenie poľudnia,“ hovoril roztvoriac mačke oči. Vec tá bola nám veľmi smiešnou. Išli sme ďalej. Prijdúc do osady, pýtali sme sa hneď priateľov, čo by to znamenalo. Divili sa našej nevedomosti a doniesli hneď nekoľko mačiek, aby nás presvedčili, že hodiny v jich očiach veľmi dobre ukazujú. Čím svetla viac pri-

býva, tým viac sfahujú sa zornice mačiek, tak že na poludnia podobajú sa čiarky čo vlások tenkej. Od poludnia začínajú sa rozťahovať zase, tak že o polnoci podobu kulatú nadobudnú. Ujistiť nás, že každé dieťa na vlas z mačacích očí hodinu vyčítať dovedie. Presvedčili sme sa o pravde skoro, že mačacie hodiny s umelými veľmi dobre sa shodujú.

O krokých alligatoroch na ostrove Bance, východne od Sumatry, ktoré Hollandčanom patria, vypravuje svedok takto: Vstupiac (v meste Kuppo menovanom, ktoré je ústím rieky na dve čiastky rozdelené) na verandu, našiel som tam nektorých obyvateľov, ktorí so mnou shovárať sa chceli. Sotva si sadli, sotva podaný nám bol čaj a cigarety, vyskočil som náhle celý prestrašený. Na druhej strane rieky vylezli z rieky dvaja krokodili na 18—20' dlhí a medzi nimi šplechotal sa zástup detí vo vode a blate. Moji hostia tesili ma vypravujúc, že alligatori či „kaimani,“

jak jich Hollandčan menuje, znajú každého obyvateľa z mesta toho a nikomu že neublížia, súc k tomu obzvláštnymi priateľmi detí. A skutočne, deti liezli po tých potvorách a sadali si po jazdecky na jich chrbáty. Podivné to divadlo trvalo až do večera. Oba krokodili žijú na tom mieste už niekoľko rokov.

Výstava vo Filadelfii sriadiť sa má r. 1876. Budova, k tomu cielu stavať sa má júca, bude ohromné stavanie, 622 metrov dlhé a 207 m. široké; na koncoch a v prosriedku obnášať bude šírka 293 metry. Slubujú si, že vniutri poskytne budova tá pohľad znamenitý, kdežto na vonkajšiu úpravu menej sa vynaloží. K stavbe použijú tehly a železo a náklad bude obnášať 4—5 miliónov dolárov. Mimo toho má sa vybudovať „Memorial Hall,“ budova to stála, ktorá sa má po čas výstavy použiť k umiesteniu plodov umeleckých.

Literárne, umelecko-vzdelanostné zprávy.

Dramatické spisy Jána Chalupky. Sväzok IV. I. *Všetko naopak*, alebo *Tesnošilova Anička sa žení*, a *Honzik* sa vydáva. Veselohra v piatich dejstvách. — II. *Fuk a Huk*. Fraška v jednom dejstve. Turč. Sv. Martin. Tlačou a nákladom knihtačiarско-účastin. spolku. 1874. Malá VIII.; str. 110; cena 30 kr.

Trinást — pánboh pri nás. Slaven-ská povest. Voľný preklad z francúzskeho dľa Laboulaye-a. Turč. Sv. Martin. Tlačou a nákladom knihtačiarско-úč. spolku. 1874. M. VIII.; str. 16; cena 3 kr.

Vila a Rusalka Polka. Na pianoforte složil August Hor. Kréméry. Op. 4 a 5. V. Revúca u Dr. Zocha. Lith. Dr. Zoch. V. Revúca. K dostaniu u B. Bystrici u Eugena Kréméryho a v T. Sv. Martine u J. Francisciho. Cena 40 kr.

Devadesát tři. Román, sepsal Viktor Hugo, preložil Dr. Karel Chudoba. Díl II. Sešit 8. 1874. Nakladatel: J. Otto v Praze. Cena 24 kr.

Laciná knihovna národní. Číslo 62. Devadesát tři. Román od Vik. Hugo. VI.

V Praze. Tiskem a nákladem knihtiskárny: J. Otto. 1874. Cena 10 kr.

Osvěta. Listy pro rozhled v umění, vědě a politice. Redaktor a vydavatel Václav Vlček. Ročník IV. — Díl II. Číslo 7: *Litva i Litvané*, od Dr. L. Geitlera; *Jednota spisovatelův českých*; *Pod pustým kopcem*, povídka od Vítězslava Háška (*Pokračování*); *O Homerovi a jeho básních*, podává prof. Jindřich Niederle; *Česká opera r. 1873—1874*, od J. Novotného; *Akademický spolek v Praze*, od Dr. S. B. Hellera; *Odstředivá činnost oka*, pokus přírodopysný od J. Lípy.

Paleček, nepolitický obrázkový časopis humoristický. Redaktori: J. Štolba, Aug. Nevšimal. Nakladatel a vydavatel: J. Otto v Praze. Roč. II. Sešit 11. Cena 30 kr.

Sbírka spisův dramatických. Svazek II. *Dáblem posedlý.* Veselohra ve třech jednáních. Sepsal d'Épagny a Dupin. Preklad z francouzského od B. K. *Ona nepřichází.* Žertovný výstup dle francouzského M. J.—J. Montjoyee. V Praze. Nákladem kněhupectví: I. L. Kober. 1874. M. VIII.; str. 76; cena 50 kr.

Poietická čítanka. Sbirka básní původních i přeložených, již dle básnických druhů k tisku upravil Václav Petřů, ředitel reálného gymnasia v Pelhřimově. V Praze. Nákladem kněhkupectví: I. L. Kober. 1874. Sešit 4.; cena 30 kr.

Ženská bibliotéka. Redaktorka: Žofie Podlipská. Svazek 22. *Pěvec volnosti.* Dramatická báseň od Elišky Krásnohorské. Tiskem a nákladem knihtiskárny: J. Otto v Praze. 1874. M. VIII; str. 46; cena 30 kr.

Listáreň redakcie a administrácie.

P. A. H. K. v G. Básne uverejníme. Prosíme o ďalšie príspevky. — P. F. K. v P. Dieky. Pokračujte! — P. Sl. T. v T. Prečítajte si prosodiu v „Slovesnosti“ r. I. uverejnenú a tak píšete. Mládež musí priučať sa správne mu veršovníctvu. — P. M. T. v Prahe.

To isté. Píšete častejšie. — P. J. T. vo S. Bratove, + Slanického, básne upotrebíme časom. — P. p. J. K. v Zl. M., J. B. v R. B., Nezabudov, J. J. v R., D. M. v L., P. D. v D. A. Sv. O. v B. Vaše príspevky čakáme. Na zdar!

OZNAM.

Číslo týmto končí sa prvý polrok
„ORLA“ 1874,

i prosíme snažne et. obecenstvo, aby svoje zaostalé jak predošlo- (ktoré vyše 1000 zl. obnášajú) tak i toho ročnie, nedoplatky čím skôr odoslať a zapraviť ráčilo; áno prosíme, by tento hlas náš u nikoho nezostál nepovšimnutým. My z našej strany pri všetkých terajších obťažnosťach robíme všetko, by náš krásoumný časopis zdarne a ku etí našemu národu slúžil a sa udržal; no upozorňujeme bratov Slovákov, že sa to len tak diať môže, keď budeme aspon natoľko hmotne podporovaní, nakoľko to administrácia časopisu požaduje: veď národu našemu drahému slúžiť zvykli sme voždy bez každej osobnej výhody. V rukách et. obecenstva leží jestvovanie „Orla,“ bo veľiký neporiadok v zasielaní predplatkov, s jakým sa tohto roku pri tak početnom ináč odberateľstve stretáme, podkopáva celkom pôdu pod našimi nohami. No, myslíme, že sa Bratia a Sestry slovenské nedajú tohto roku zahaňbit v svojej obvyklej obetovavosti. Pán Bôh s nami!

Redakcia a administrácia „Orla.“

Predpláca sa u redakcie a administrácie v Prievidzi (Privigy):

Celoročné 4 zl., polročné 2 zl. r. č. Študujúca a remeselnícka mládež, i chudobní učítelia obdržia „Orla“ za 2 zl. r. č. Roč. II. III. a IV. „Orla“ možno dostať po 3 zl., mládež po 2 zl. — „Orla“ vychádza vo 12 sošitoch, 4—5 hárkov silných, každého mesiaca na veľkej štvorke.

Majiteľ a vydávateľ Andrej Truchlý-Sytniansky. — Knihlač.-účasť. spolok v T. Sv. Martine.